Inspektorat Szkolenia MON
Zał. 12 do pisma wychodz. Nr 04491
Nr z dnia 15. LIPCA 1974 r.

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

Załącznik do pisma wychodz. Nr 01046
z dnia 23. LIPCA 1974 r.
Zał. 1 do pisma wychodz. Nr 03533
Nr 1 z dnia 19. LIPCA 1974 r.
DO UŻYTKU SŁUŻBOWEGO
Egz. Nr 1
Inspektorat Szkolenia MON
Zał. 2 do pisma wychodz. Nr 05020
Nr z dnia 16. SIERP 1974 r.

Str 87 dr

OBRONA CYWILNA PRL

BIBLIOTEKA SZKOŁY MILITARNEJ
Nr 9-2585
PR 2585

WARSZAWA STYCZEŃ 1974

ZSRR
Akademia Sztabu Generalnego
im. gen. broni K. Świerczewskiego
Nr 35953

Inspektorat Szkolenia MON
Zał. Nr 12
do pisma wychodz. Nr 04491
z dnia 15. LIPCA 1974 r.

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

Załącznik Nr 1 do pisma wychodz. Nr 01046
z dnia 23. LIPCA 1974 r.
Zał. Nr 1
do pisma wychodz. Nr 03533
z dnia 19. LIPCA 1974 r.
DO UŻYTKU SŁUŻBOWEGO
[redacted]
Egz. Nr 1
Inspektorat Szkolenia MON
Zał. Nr 2
do pisma wychodz. Nr R5020
z dnia 16. SIERP 1974 r.

Str 87 dr

OBRONA CYWILNA PRL

BIBLIOTEKA SZKOŁY WOJSKOWEJ
O-22585
P22585

WARSZAWA STstyczeń 1974

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. bryg. K. Świerczewskiego
X 35953

A K A D E M I A S Z T A B U G E N E R A L N E G O
im.gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

Pmdel. prot. 12657

DO UŻYTKU SŁUŻBOWEGO

P O U F N E
Egz. Nr ... 1

OBRONA CYWILNA PRL

BIBLIOTEKA SZKOLENIOWA AON IM GEN BR K. ŚWIERCZEWSKIEGO
Nr ewid. 32585

WARSZAWA STYCZEŃ 1974 r.

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOLENIOWEJ
KADEMII SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego
Nr X 35953

W opracowaniu brali udział: płk dypl. J. MROCZKO, płk doc. dr A. WAYDA, płk dr D. KUBAJEWSKI, płk dr W. LEWONOWSKI, płk dypl. S. WOŁYNIAK, ppłk dypl.M.HAWRYSZC ppłk dypl. H. JAGLIŃSKI, ppłk dypl. Z. WRZEŚNIAK.

S P I S T R E Ś C I

W S T Ę P 3

1. ZADANIA I STRUKTURA ORGANIZACYJNA OBRONY CYWILNEJ 12

1.1. Zadania obrony cywilnej 12

1.2. Struktura kierowania i zakres kompetencji poszczególnych ogniw obrony cywilnej 16

2. SIŁY PRZEZNACZONE DO REALIZACJI ZADAŃ OBRONY CYWILNEJ. 22

2.1. Formacje samoobrony 22

2.2. Jednostki zmilitaryzowane 26

2.3. Jednostki wojskowe i milicji obywatelskiej 31

3. DZIAŁANIE OBRONY CYWILNEJ 33

3.1. Powszechne szkolenie ludności 33

3.2. Ostrzeganie i alarmowanie 36

3.3. Ochrona na miejscu i przez rozśrodkowanie 40

3.3.1. Ochrona na miejscu 40

3.3.2. Ochrona przez rozśrodkowanie 46

3.4. Ratownictwo 50

3.5. Właściwości obrony cywilnej w zakładach pracy i instytucjach użyteczności publicznej 56

3.6. Działanie obrony cywilnej w wypadku katastrof i klęsk żywiołowych 61

4. DZIAŁANIE SIŁ ZBROJNYCH NA RZECZ OBRONY CYWILNEJ ORAZ SIŁ OBRONY CYWILNEJ NA RZECZ SIŁ ZBROJNYCH 65

Z A K O Ń C Z E N I E 72

Bibliografia 74

Załączniki

pozostaje formalnie lub funkcjonalnie w rękach wojska czy też władz cywilnych.

W początkach swego istnienia obrona cywilna, nastawiona do działania tylko w czasie wojny, utrzymywała w czasie pokoju niewielkie siły kadrowe i odpowiednie szkoły. Pełne rozwinięcie sił miało miejsce w czasie wojny. W czasie drugiej wojny światowej stan sił obrony cywilnej przewyższał nieraz stan sił zbrojnych. W Anglii obrona cywilna liczyła ponad dwa i pół miliona ludzi. W Niemczech w okresie nasilenia bombardowań - około czterech milionów ludzi.

Tak ogromny rozwój organizacji powołanej do niesienia pomocy ludności cywilnej i usuwania skutków bombardowań lotniczych, chociaż wydawałoby się niewspółmierny do ówczesnego stopnia zagrożenia, nie zapewniał uniknięcia dużych strat wśród ludności. Jeżeli bowiem w pierwszej wojnie światowej straty wśród ludności cywilnej wynosiły zaledwie 5 % strat ogólnych, to w drugiej wojnie światowej stanowiły one już 48 % strat ogólnych. Samo bombardowanie Drezna pełnego uchodźców z Berlina spowodowało śmierć ponad stu tysięcy ludzi, czyli o trzydzieści tysięcy więcej niż w Hiroszimie po wybuchu bomby atomowej.

Od czasów Hiroszimy i Nagasaki wagomiary broni jądrowej niepomiernie wzrosły i przyszła wojna, w której broń ta byłaby zastosowana może spowodować wśród ludności cywilnej straty niewspółmiernie większe. Według szacunkowych danych, na świecie zgromadzono obecnie 450-500 tysięcy megaton amunicji jądrowej, co w przeliczeniu na jednego statystycznego mieszkańca naszej planety daje ponad sto ton konwencjonalnego materiału wybuchowego.

W takiej sytuacji nie trzeba uzasadniać jak ważne znaczenie mają wysiłki na rzecz utrzymania pokoju z jednej strony, a z drugiej przygotowanie i zabezpieczenie ludności cywilnej na wypadek wojny.

Straty we współczesnej wojnie to nie tylko śmierć i rany ludzi, to również poważne naruszenie urządzeń zapewniających podstawowe warunki życia, to także skażenie środowiska.

Istotą obrony cywilnej jest ochrona człowieka przed skutkami działań wojennych we wszystkich ich przejawach, a więc nie tylko ratowanie życia rannym - z tym radzić sobie winna służba zdrowia - ale i przywracanie warunków niezbędnych do życia i przetrwania, przede wszystkim zapewnienie wody, ciepła i światła, ochrony przed surowością klimatu, zapewnienie bezpiecznych epidemiologicznie i chemicznie stosunków wewnątrz środowiska, w którym żyć mają ludzie.

Złożoność sytuacji pozwalają wyobrazić zdarzające się skomplikowane awarie lub katastrofy. Wskazują one, że zlikwidowanie ich skutków - aby przyniosło szybkie efekty i nie pogarszało sytuacji - musi być skoordynowane. W takich właśnie sytuacjach widzi się konieczność istnienia organu dysponującego wszystkimi niezbędnymi środkami kierowania i dowodzenia, a przy tym wszystkim organu, który jest zorientowany w całokształcie położenia i warunków lokalnych.

Pierwsze wysiłki w zapewnieniu ochrony ludności na czas wojny/ poczynione w oparciu o doświadczenia dopiero co zakończonej wojny/podjęła powołana do życia Terenowa Obrona Przeciwlotnicza, która w krótkim stosunkowo czasie rozwinięła wszechstronną działalność organizacyjną osiągając w niektórych dziedzinach widoczne do dziś rezultaty. Powstały dobrze obsadzone terenowe sztaby TOPL, które podjęły wysiłek planowania obrony w swoich rejonach działania oraz wysiłek przygotowania odpowiednich sił i środków.

Główna uwaga TOPL skupiła się na przygotowaniu ochrony zakładów pracy, w których zorganizowano i przeszkolono odpowiednie oddziały ratownicze. Dla przeszkolenia dowódców powołano do życia specjalną szkołę TOPL-u.

Duży wysiłek włożono w przygotowanie budowli ochronnych, był on jednak ze względu na ograniczone możliwości niewspółmierny do potrzeb. Najmniejsze efekty dały wysiłki zmierzające do uświadomienia i przygotowania społeczeństwa do wojny. Nie sprzyjał temu ówczesny klimat polityczny zimnej wojny, w którym powszechne szkolenie ludności mogło spowodować poczucie zagrożenia wynikające z przekonania o nieuchronności konfliktu zbrojnego, co w połączeniu z niezbyt jeszcze znanymi a przerażającymi skutkami działania broni atomowej, nie stworzyłoby najlepszych nastrojów, wpływając szkodliwie na społeczeństwo dźwigające z olbrzymim wysiłkiem i poświęceniem brzemię odbudowy zniszczeń wojennych.

Po przejęciu funkcji TOPL-u przez powołany na jego miejsce Inspektorat Powszechnej Samoobrony szczególnie wiele wysiłku poświęcono organizacji terenowych oddziałów samoobrony, które, obok oddziałów zakładowych miały stanowić najniższe ogniwa ratownicze. Również z dobrymi na ogół wynikami podjęto sprawy związane z organizacją i szkoleniem oddziałów ratowniczych wyższego szczebla - powiatu, województwa i centralnych.

Zintegrowania wszystkich wysiłków należy oczekiwać po podjęciu przez Radę Ministrów uchwały w sprawie obrony cywilnej.[1/] Uchwała w sposób ramowy określa obowiązki i kompetencje wszystkich ogniw władzy i administracji w zakresie obrony cywilnej, stwarzając w ten sposób warunki do kompleksowego i zintegrowanego działania na rzecz ochrony ludności zgodnie z międzynarodowym aktem prawnym jakim jest Konwencja Genewska z 12 sierpnia 1949 roku o ochronie ludności cywilnej w czasie wojny.[2/]

1/ Z 18 maja 1973 roku.

2/ Konwencja zapewnia międzynarodową ochronę prawną wszystkim tym instytucjom i organizacjom, których zadaniem jest ratowanie ludzi. Chroni ona organizacje i służby obrony cywilnej, nadając im - pod określonymi warunkami - status sił nie podlegających prawom wojennym dotyczącym kombatantów, bez względu na to, czy organizacje te i służby należą czy nie należą organizacyjnie do sił zbrojnych.

Najlepsze możliwości istnienia i rozwoju może mieć taka obrona cywilna, w ramach której preferuje się uświadomienie ludności o istniejącym zagrożeniu i kładzie się szczególny nacisk na odpowiednie obronne przeszkolenie ludności oraz posiada się określony zakres działań awaryjno-ratowniczych w czasie pokoju i takie możliwości kadrowe oraz sprzętowe, które pozwolą się jej rozwinąć na bazie istniejących sztabów i służb w pełnosprawną organizację na czas wojny. Korzyścią niewątpliwą posiadania takiej właśnie obrony cywilnej jest możliwość uruchomienia niezbędnych akcji ratowniczych w każdym miejscu i w czasie zapewniając fachowe kierowanie działaniami bez konieczności tworzenia doraźnych sztabów i komitetów niezdolnych najczęściej do podjęcia natychmiastowych działań.

Szczególnie duży nacisk na uświadomienie i szkolenie ludności położono w Związku Radzieckim. Wprowadzono tam obowiązkowe szkolenie w szkołach i zakładach pracy oraz stworzono szeroką bazę terenową do szkolenia ludności niezorganizowanej według 21 godzinnego programu. Duży też nacisk kładzie się na sprawy kierowania i dowodzenia co, między innymi, odzwierciedla fakt utworzenia Oficerskiej Szkoły Obrony Cywilnej szkolącej dowódców z tytułem technika maszyn drogowych i sprzętu, chemika - analityka, łączności.

Podstawową siłą obrony cywilnej są formacje samoobrony tworzone we wszystkich zakładach przemysłowych, przedsiębiorstwach, kołchozach i szkołach. Umacnianie tych formacji pod względem organizacyjnym, wyposażenie ich w niezbędny sprzęt oraz szkolenie personelu jest obowiązkiem odnośnych ministerstw, zarządów, komendantów obrony cywilnej obiektów oraz sztabów obrony cywilnej w układzie terytorialnym. W szkoleniu ludności współpracuje DOSAAF[1] /odpowiednik naszej LOK/. Młodzież szkolna szkolona jest według jednolitego programu od piątej klasy.

1/ Dobrowolnoje Obszczestwo Sodiejstwija Armii, Awiacji i Flotu.

W klasie 5, 6 i 7 program obejmuje 15 godzin rocznie, w klasie 9 - 35 godzin /służba rozpoznawcza/ i w klasie 10 - 35 godzin dla dziewcząt /służba sanitarna/, podczas gdy chłopcy przechodzą szkolenie wojskowe.

W wyższych uczelniach młodzież szkoli się do działań w formacjach samoobrony i dowodzenia nimi.

Na szczególne podkreślenie zasługuje i to, że niezależnie od tych wszystkich przedsięwzięć, do działań ratowniczych w dużych miastach formowane są specjalistyczne, ratownicze jednostki wojskowe /pułki obrony cywilnej/ pozostające w dyspozycji sztabów obrony cywilnej.

Według przyjętej w ZSRR definicji, "obrona cywilna jest systemem ogólnopaństwowych przedsięwzięć obronnych mających zapewnić obronę ludności i obiektów gospodarki narodowej przed bronią jądrową, chemiczną, biologiczną i innymi, a także wykonywanie prac ratowniczych i prac awaryjnych w rejonach masowego porażenia".[1/] Za główne środki ochrony uznaje się rozśrodkowanie i ewakuację ludności, budowle ochronne oraz indywidualne środki ochrony.

Szczególnie dobrze zorganizowane i sprawdzone w wielu ćwiczeniach jest rozśrodkowanie ludności dające dziesięciokrotne zmniejszenie gęstości zaludnienia w dużych miastach.

We Francji szczególną uwagę zwraca się na rozwinięcie ratownictwa w ramach obrony cywilnej już w okresie pokoju. Na wszystkich szczeblach administracji występują tam sztaby obrony cywilnej - współpracujące z odnośnymi sztabami wojskowymi - którym już obecnie podporządkowane są wszystkie, państwowe i komunalne służby awaryjno-ratownicze. Podstawą działania obrony cywilnej jest ogólnokrajowy plan ratownictwa zwany planem ORSEC /Organisation de Secour - Organizacja pomocy/. Plan ten opracowywany na wszystkich szczeblach administracji i w większych zakładach pracy na podstawie daleko

---

1/ Gen.lejtn.D.Szuwyrin, zca szefa sztabu OC ZSRR - Wojennyje Znanija nr 10/1968.

idących przewidywań awarii, klęsk i katastrof daje możliwie pełny obraz zagrożeń oraz uwzględnia odpowiednie sposoby zapobiegania i ratownictwa.

Na czas wojny obrona cywilna Francji rozwija swoje oddziały na wzór wojskowy tworząc w poszczególnych ogniwach pułki i bataliony obrony cywilnej przeznaczone do ratownictwa i udzielania pomocy. Charakterystyczne w tej organizacji jest wprowadzenie nie spotykanych nigdzie batalionów pomocy społecznej. Zagadnienia te pozostawione są w innych krajach organizacjom społecznym z organizacją Czerwonego Krzyża na czele.

Podobnych tendencji można dopatrzyć się w zreorganizowanej ostatnio obronie cywilnej NRF. W 1968 roku uchwalono tam ustawę o "rozszerzonej ochronie przed katastrofami" zmierzającą do integracji zadań pokojowych z zadaniami wojennymi. Federalny Związek do spraw Samoobrony /zwany dawniej Federalnym Związkiem Obrony Przeciwlotniczej/ przejął sprawy uświadamiania i szkolenia ludności cywilnej pod kierunkiem Federalnego Urzędu Ochrony Ludności Cywilnej. Sprawy ratownictwa pozostały w gestii Korpusu Obrony Cywilnej, Służby Pomocniczej Obrony Przeciwlotniczej i Samoobrony i Służby Pomocy Technicznej. Rozszerzona ochrona przed katastrofami ma objąć służbę przeciwpożarową, ratownictwa technicznego i napraw, obrony przed bronią masowego rażenia /ABC/, sanitarną i weterynaryjną, opieki społecznej, łączności i wspomagania samoobrony. Przewiduje się - i jest to w wielu krajach związkowych realizowane - że Służby Pomocniczej Obrony Przeciwlotniczej i Samoobrony będą wcielane do rozszerzonej ochrony przed katastrofami /z wyłączeniem jednostek samoobrony urzędów i zakładów pracy/. Organami dysponującymi jednostkami ratowniczymi są zarządy gmin i powiatów wiejskich oraz miast wydzielonych, w których tworzy się sztab jako organ doradczy zwierzchnika administracyjnego.

Podobne do przedstawionych, a różniące się szczegółami organizacyjnymi i nakładami finansowymi rozwiązania obrony cywilnej istnieją we wszystkich krajach europejskich. W większości krajów główne zainteresowania obrony cywilnej skupiają się jednak na zagadnieniach przygotowania do wojny.

x

x x

Obrona cywilna jest częścią przedsięwzięć obronnych państwa. Jej rolę i miejsce w całokształcie przygotowań obronnych państwa do wojny należy rozpatrywać odpowiednio do potencjalnego zagrożenia obszaru kraju. Dopóki broń masowego rażenia może być zastosowana w wojnie, przygotowania obronne muszą być prowadzone odpowiednio do zagrożenia jakie stwarza ta broń zarówno na froncie zewnętrznym jak i wewnętrznym. Stąd też przygotowania w zakresie obrony cywilnej stają się jednym z czynników określających stan obronności państwa bowiem w przypadku zmasowanych uderzeń jądrowych będą decydowały o możliwości przetrwania narodu.

Obrona cywilna stanowi zatem "integralną część systemu obronnego państwa, przedłuża i uzupełnia wysiłek sił zbrojnych, a w systemie obrony terytorium kraju stanowi jeden z filarów ogólnoobronnego przygotowania narodu i państwa". Jej celem "jest zapewnienie wszechstronnej ochrony ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej oraz dóbr kultury przed wszelkim zagrożeniem, jak również udzielanie pomocy poszkodowanym".[1/]

W powszechnym użyciu występują dwa pojęcia obrony cywilnej: funkcjonalne i organizacyjne. W pojęciu funkcjonalnym, obrona

---

1/ Gen.dyw.T.Tuczapski "System obronny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej" /Niektóre problemy rozwoju i organizacji/, Myśl Wojskowa nr 10/1973, s. 28.

cywilna rozumiana jest jako ogół przedsięwzięć zapewniających ochronę ludności, natomiast w pojęciu organizacyjnym obronę cywilną utożsamia się z istniejącymi organami oraz zgrupowanymi w odpowiednie służby siłami i środkami, przeznaczonymi do obsługi urządzeń ochronnych i do prac ratowniczych w rejonach porażenia.

Rozróżnianie tych dwóch pojęć jest o tyle ważne, że w wielu krajach zaznacza się wyraźnie podział obrony cywilnej na dwa jakby odrębne piony: pion sztabów i służb kierowany i finansowany przez państwo jako ogniwo administracji państwowej oraz pion samoobrony, przybierający najczęściej postać organizacji społecznej wyższej użyteczności, nadzorowanej przez organ państwowy. Chociaż taki podział w naszym kraju nie istnieje, to i u nas samoobrona ludności jest traktowana jako bardzo ważny element obrony cywilnej, którego właściwe rozwiązanie wpływać będzie bezpośrednio na wysokość strat i na szanse przeżycia ludzi po ataku bronią masowego rażenia.

Podstawowym warunkiem skutecznej samoobrony jest uświadomienie całej ludności o niebezpieczeństwach jakie niosą współczesne środki masowego rażenia i wyszkolenie jej w stosowaniu niezbędnych środków ochrony oraz w stosowaniu środków i sposobów samopomocy i pomocy wzajemnej.

Można nawet zaryzykować twierdzenie, że jeśli samoobrona społeczeństwa nie będzie postawiona na właściwym poziomie, to wszelkie wysiłki ze strony państwa na rzecz ochrony ludności będą zmarnowane.

1. ZADANIA I STRUKTURA ORGANIZACYJNA OBRONY CYWILNEJ

1.1. Zadania obrony cywilnej

Zadania obrony cywilnej określa Uchwała Rady Ministrów z dnia 18 maja 1973 r.[1/] Można je uszeregować w czterech następujących grupach:

1/ Przygotowanie i zapewnienie działania systemu powszechnego ostrzegania ludności o zagrożeniu uderzeniami z powietrza, skażeniami i zakażeniami.

2/ Przygotowanie warunków do zapewnienia ochrony ludności oraz dóbr kultury i dóbr materialnych przed środkami rażenia.

3/ Przygotowanie i organizowanie ochrony zakładów pracy oraz pomieszczeń i urządzeń użyteczności publicznej przed środkami rażenia.

4/ Przygotowanie pod względem organizacyjnym i materiałowo-technicznym oraz prowadzenie akcji ratowniczych mających na celu ochronę życia i zdrowia ludności, jak również udzielanie pomocy poszkodowanym.

Niezależnie od wymienionych zadań, nacelowanych głównie na ochronę ludności i zakładów pracy przed skutkami działań wojennych, organy i siły obrony cywilnej biorą udział w zwalczaniu pożarów, katastrof, powodzi i innych klęsk żywiołowych. Udział sił obrony cywilnej w akcjach ratowniczych związanych ze zwalczaniem klęsk żywiołowych stanowi sprawdzian zdolności organizacyjnej i gotowości tych sił do wykonania zadań przewidzianych na czas wojny.

Powszechne ostrzeganie ludności o zagrożeniu z powietrza jest zadaniem obrony cywilnej polegającym na przekazywaniu sygnałów ostrzegania poprzez alarmowanie ludności, zakładów pracy, instytucji, jak też sił obronnych o zagrożeniu uderzeniem z powietrza oraz o zagrożeniu opadem promieniotwór-

1/ Biuletyn Komitetu Obrony Kraju z 11.06.1973 r. nr 16-A.

czym i rozprzestrzeniającymi się środkami chemicznymi i biologicznymi.

Alarmowanie o zagrożeniu z powietrza jest realizowane przez terenowe ośrodki alarmowania sprzężone z systemem obrony powietrznej kraju. Stwarza to możliwość wykorzystania przez ludność zagrożonych ośrodków wszystkich dostępnych środków ochrony. Ostrzeganie o zagrożeniu opadem promieniotwórczym /głównie po naziemnych wybuchach jądrowych/ i zakażeniach jest realizowane w oparciu o dane ogólnokrajowego systemu rozpoznania wybuchów jądrowych, skażeń i zakażeń rozwijanego przy wykorzystaniu sił i środków zarówno wojskowych, jak i cywilnych.

Ostrzeganie o skażeniach i zakażeniach oraz alarmowanie odbywa się przy wykorzystaniu ogólnokrajowych i regionalnych ośrodków łączności.

Ochrona ludności, w tym zwłaszcza ochrona przed bronią masowego rażenia jest sprawą każdego organu władzy, kierownictwa zakładu, a także każdej rodziny i poszczególnego obywatela. Na ochronę ludności składają się takie przedsięwzięcia - wyszczególnione w Uchwale Rady Ministrów w sprawie obrony cywilnej - jak:

- organizowanie i prowadzenie szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony oraz działalności popularyzacyjno-propagandowej w dziedzinie obrony cywilnej;
- przygotowanie i zapewnienie gotowości do wykorzystania:

a/ budowli ochronnych, a w szczególności schronów, szczelin przeciwlotniczych, ukryć zabezpieczających w podpiwniczeniach oraz ukryć przed skażeniami;

b/ urządzeń specjalnych, a w szczególności punktów odkażania i dezaktywacji, punktów zabiegów sanitarnych itp.;

- przygotowanie i przeprowadzenie rozśrodkowania ludności;
- przygotowanie i zabezpieczenie przed skażeniami i zakażeniami podstawowych środków egzystencji ludności, a więc

ochrony zwierząt, płodów rolnych, produktów żywnościowych i wody;

- zapewnienie sprzętu i środków ochrony indywidualnej przed bronią masowego rażenia dla ludności, a w szczególności przyrządów rozpoznania skażeń, masek przeciwgazowych i odzieży ochronnej.

Wysiłek obrony cywilnej w dziedzinie ograniczenia następstw uderzeń przeciwnika na terytorium kraju - mimo dużej siły tych uderzeń - może zapewnić ludności nie tylko możliwości biologicznego przetrwania, ale także zorganizowanego działania w systemie obronnym państwa.

Odrębną sprawę stanowią przedsięwzięcia wchodzące w zakres obrony cywilnej a dotyczące przygotowania i zapewnienia ochrony dóbr kultury narodowej i dóbr materialnych przed środkami rażenia. Najbardziej skuteczny środek ochrony tych dóbr stanowi ich rozśrodkowanie z rejonów zagrożonych oraz zabezpieczenie przed niszczącym działaniem środków rażenia w miejscach względnie bezpiecznych.

Rozśrodkowaniu i zabezpieczeniu będą podlegały przede wszystkim:

- cenne zbiory dzieł sztuki, muzea, ośrodki naukowe, laboratoria, zapasy szlachetnych kruszców itp.;

- składy i magazyny stanowiące opłacalne cele do uderzenia lub usytuowane w miejscach zagrożonych;

- zapasy gotowej produkcji, półfabrykatów i surowców zgromadzonych przy zakładach produkcyjnych lub montażowych.

Sprawa ochrony dóbr materialnych i kulturalnych należy do kompetencji odpowiednich resortów i w ich gestii pozostaje planowanie, przygotowanie i realizacja tych zadań.

Potrzeby obronne kraju, konieczność utrzymania - zdolnych do działania - sił zbrojnych oraz wszystkich sił obronnych, a także konieczność stworzenia warunków niezbędnych

do życia ludności wymagają także stworzenia warunków dla funkcjonowania gospodarki narodowej. Poważna część związanych z tym zadań jest przy tym realizowana w ramach obrony cywilnej. Zadania te obejmują następujące przedsięwzięcia:

- przygotowanie i organizowanie ochrony zakładów pracy oraz pomieszczeń i urządzeń użyteczności publicznej /dworców kolejowych, sklepów itp./ przed środkami rażenia;
- przygotowanie ochrony załóg zakładów pracy /drogą realizacji przedsięwzięć wymienionych przy omawianiu ochrony ludności/;
- przygotowanie zaciemniania osiedli przyzakładowych i zakładów pracy w ramach zaciemniania miast;
- przygotowanie pod względem organizacyjnym i materiałowo-technicznym akcji ratowniczych mających na celu usuwanie zniszczeń powstałych na obiektach gospodarki narodowej.

Jednym z głównych przedsięwzięć w zakresie ochrony obiektów gospodarki narodowej /zakładów pracy/ przed środkami rażenia jest ochrona i ratowanie załóg oraz stworzenie im warunków do pracy i bytu, jak też umożliwienie realizowania zadań produkcyjnych. W odniesieniu do zakładów znajdujących się w rejonach zagrożenia zamierza się to osiągnąć drogą:

- przygotowanie dla całej zmiany pracującej odpowiednich schronów na terenie zakładu;
- wyposażenia załóg w etatowe lub zastępcze środki ochronne;
- rozmieszczenia zmian odpoczywających poza ostatnią strefą rażenia.

Bardzo ważnym elementem w dziedzinie ochrony obiektów gospodarki narodowej /zakładów pracy/ przed środkami rażenia jest posiadanie zorganizowanych, wyszkolonych i należycie wyposażonych oddziałów ratowniczych zdolnych do szybkiego i sprawnego usuwania awarii i zniszczeń oraz niesienia pomocy poszkodowanym.

Przygotowanie pod względem organizacyjnym i materiałowo-technicznym oraz wypracowanie i wdrożenie zasad prowadzenia akcji ratowniczych, mających na celu ochronę życia i zdrowia ludności oraz udzielenie pomocy poszkodowanym, to kompleks przedsięwzięć wymagających realizacji zarówno w okresie pokojowym, jak i w czasie zagrożenia. Przedsięwzięcia te mają zapewnić skuteczność działania organów kierowania i oddziałów ratowniczych w czasie wojny - po uderzeniach przeciwnika skierowanych na zaplecze. Obejmują one:

- wypracowanie odpowiedniej taktyki i techniki działania oraz zasad kierowania akcją ratowniczą;
- zorganizowanie, wyposażenie i wyszkolenie oddziałów ratowniczych;
- wypracowanie zasad użycia i przygotowania sprzętu technicznego niezbędnego do prowadzenia akcji ratowniczej.

1.2. Struktura kierowania i zakres kompetencji poszczególnych ogniw obrony cywilnej

Całokształt spraw związanych z organizowaniem i funkcjonowaniem obrony cywilnej oraz realizacją zadań z niej wynikających zarówno w układzie funkcjonalnym jak i terytorialnym spoczywa na centralnych i terenowych organach administracji państwowej i gospodarki narodowej oraz na kierowniczych instancjach organizacji społecznych.

Koordynacja zadań z dziedziny obrony cywilnej na szczeblu centralnym - w myśl podanej uprzednio uchwały Rady Ministrów należy do Szefa Obrony Cywilnej Kraju. Na Szefa Obrony Cywilnej Kraju - zgodnie z tąże uchwałą - jest wyznaczany przez Przewodniczącego KOK jeden z wiceministrów obrony narodowej.

Do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:

- przygotowanie w uzgodnieniu z ministrami i wojewodami /prezydentami miast wyłączonych z województw/ projektów założeń i zasad działania w zakresie obrony cywilnej, jak również

propozycji decyzji dotyczących wykonywania zasadniczych przedsięwzięć w tej dziedzinie;

- przygotowanie w uzgodnieniu z Szefem Sztabu Generalnego i Przewodniczącym Komisji Planowania przy Radzie Ministrów do rozpatrzenia przez Komitet Obrony Kraju wniosków dotyczących ustalania i wykorzystania środków finansowych i materiałowych niezbędnych do realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej;
- ustalanie zakresu i sposobów realizacji zadań obrony cywilnej oraz wydawanie wytycznych w tych sprawach;
- kontrolowanie wykonania zadań w zakresie obrony cywilnej określonych dla centralnych i terenowych organów administracji państwowej i gospodarki narodowej;
- określanie w uzgodnieniu z Szefem Sztabu Generalnego:

a/ zadań sił obrony cywilnej na rzecz Sił Zbrojnych i zasad realizacji tych zadań;

b/ zasad opracowywania planów obrony cywilnej na okres zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i wojny, w szczególności w zakresie rozśrodkowania ludności i organizowania akcji ratowniczych;

c/ założeń organizacji i prowadzenia ćwiczeń obrony cywilnej o zasięgu ogólnokrajowym lub międzywojewódzkim;

- wydawanie niezbędnych materiałów szkoleniowych na potrzeby obrony cywilnej oraz nadzorowanie działalności wydawniczej resortów w tym zakresie;
- koordynowanie rozśrodkowania ludności i prowadzonych w czasie wojny akcji ratowniczych oraz udzielania pomocy poszkodowanym.

Niezależnie od wyżej wymienionych zadań Szef Obrony Cywilnej Kraju sprawuje ogólne kierownictwo nad formacjami samoobrony oraz wykonuje zadania należące do właściwości Ministerstwa Obrony Narodowej w zakresie obrony cywilnej.

Organem wykonawczym Szefa Obrony Cywilnej Kraju jest instytucja centralna MON - Inspektorat Obrony Cywilnej.

W województwach, powiatach, miastach, dzielnicach /miast wyłączonych z województw/, gminach i w zakładach pracy realizacją zadań z zakresu obrony cywilnej kierują odpowiedni szefowie obrony cywilnej /stosownie do decyzji i wytycznych właściwych terenowo komitetów obrony oraz szefów obrony cywilnej wyższego szczebla/. Są nimi:

1/ w województwach - wojewodowie;

2/ w dużych miastach - prezydenci miast;

3/ w powiatach i dzielnicach miast wyłączonych - naczelnicy powiatów lub dzielnic;

4/ w gminach - naczelnicy gmin /naczelnicy miasta i gminy/;

5/ w zakładach pracy - kierownicy /dyrektorzy/ zakładów.

Do zakresu działania szefów obrony cywilnej wymienionych szczebli należy:

- ustalanie zgodnie z decyzjami i wytycznymi właściwych komitetów obrony oraz szefów obrony cywilnej wyższego szczebla szczegółowych zasad, zakresu i sposobu realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej przez szefów obrony cywilnej niższych szczebli;
- kierowanie przygotowaniem i działalnością podległych sił obrony cywilnej;
- zapewnianie udziału sił obrony cywilnej w realizacji zadań na rzecz Sił Zbrojnych;
- koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej wykonywanych przez terenowe organy administracji państwowej, jednostki gospodarki uspołecznionej oraz terenowe instancje organizacji społecznych;
- kierowanie wykorzystaniem sił i środków obrony cywilnej w akcjach zapobiegania i zwalczania pożarów, powodzi i innych klęsk żywiołowych oraz katastrof;
- kierowanie w czasie zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i wojny rozśrodkowaniem ludności, prowadzeniem akcji ratowni-

czych oraz udzielaniem pomocy poszkodowanym.
Szefowie obrony cywilnej zakładów pracy w przygotowaniach obronnych kierują się decyzjami i wytycznymi nadrzędnych organów resortowych oraz właściwych terenowo szefów obrony cywilnej.

Organami wykonawczymi szefów obrony cywilnej są:

- w województwach i Warszawie: wojewódzkie sztaby wojskowe i sztab wojskowy m. st. Warszawy;
- w powiatach, miastach i dzielnicach: powiatowe, miejskie i dzielnicowe sztaby wojskowe /stosownie do terytorialnego zasięgu działania tych sztabów/;
- w miastach nie stanowiących powiatów oraz w gminach: wyznaczone przez szefów obrony cywilnej tych miast i gmin terenowe komendy samoobrony lub komendanci terenowych oddziałów samoobrony;
- w zakładach pracy: zakładowe komendy samoobrony lub komendanci zakładowych oddziałów /grup/ samoobrony albo osoby wyznaczone przez szefów obrony cywilnej tych zakładów.

Nadzór nad przygotowaniami w zakresie obrony cywilnej w przedsiębiorstwach i zakładach produkcyjnych centralnego podporządkowania sprawują nadrzędne instytucje, którym te przedsiębiorstwa i zakłady produkcyjne podlegają - do ministerstw włącznie, a kierownicy wspomnianych instytucji i poszczególni ministrowie spełniają funkcje szefów obrony cywilnej w odniesieniu do podległych im jednostek organizacyjnych.
Do ich zadań w zakresie obrony cywilnej należy:

- kierowanie i nadzorowanie przygotowań do działania jednostek zmilitaryzowanych /typu ratowniczego/ i formacji samoobrony tworzonych w podległych im zakładach pracy;
- kierowanie przygotowaniem w podległych im zakładach pracy urządzeń powszechnego ostrzegania o zagrożeniu z powietrza, skażeniami i zakażeniami;
- kierowanie przygotowaniem budowli ochronnych, urządzeń specjalnych oraz zaciemniania podległych im zakładów pracy,

jak również przygotowaniem urządzeń na potrzeby kierowania obroną cywilną w tych zakładach;

- organizowanie zaopatrywania pracowników w podległych zakładach pracy w sprzęt i środki ochrony indywidualnej przed bronią masowego rażenia oraz określanie zasad przechowywania, konserwacji, eksploatacji, remontu i rotacji tego sprzętu i środków;

- organizowanie i nadzorowanie szkolenia pracowników podległych zakładów pracy w zakresie powszechnej samoobrony oraz działalności popularyzacyjno-propagandowej w dziedzinie obrony cywilnej;

- zapewnienie w podległych zakładach pracy warunków dla realizacji przedsięwzięć związanych z rozśrodkowaniem załóg, przygotowaniem akcji ratowniczych i niesieniem pomocy poszkodowanym oraz koordynowanie w czasie wojny tych przedsięwzięć w uzgodnieniu z właściwymi terenowo szefami obrony cywilnej;

- zapewnienie środków finansowych i materiałowych niezbędnych do realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej w podległych zakładach pracy.

Oprócz zadań wymienionych poszczególni ministrowie ustalają zasady wykonania przedsięwzięć właściwych dla kierowanego przez nich resortu oraz sprawują nadzór nad realizacją tych przedsięwzięć. Ponadto ministrowie za pośrednictwem szefów obrony cywilnej województw wydają nadzorowanym przez siebie wydziałom urzędów wojewódzkich wytyczne w zakresie wykonywania przez nie przedsięwzięć obrony cywilnej, udzielają im fachowej pomocy oraz przeprowadzają kontrolę wykonywanych zadań.

Organami wykonawczymi ministrów w zakresie obrony cywilnej są departamenty, zespoły, biura lub wydziały wojskowe poszczególnych ministerstw.

Organizacje społeczne, a przede wszystkim Liga Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Ochotniczych Straży

Pożarnych, Związek Harcerstwa Polskiego, Aeroklub PRL oraz Polski Związek Krótkofalowców uczestniczą w przygotowaniu i wykonywaniu przedsięwzięć obrony cywilnej, w szczególności w prowadzeniu szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony oraz działalności popularyzacyjno-propagandowej w dziedzinie obrony cywilnej, jak również w organizacji i przygotowaniu sił i środków na potrzeby obrony cywilnej. Zasady i zakres współdziałania organizacji z organami obrony cywilnej w realizacji tych zadań ustalają naczelne instancje tych organizacji w porozumieniu z Inspektoratem Obrony Cywilnej.

2. SIŁY PRZEZNACZONE DO REALIZACJI ZADAŃ OBRONY CYWILNEJ

Dla potrzeb obrony cywilnej organizowane są formacje samoobrony , jednostki zmilitaryzowane i wojska obrony terytorialnej. Na jej korzyść mogą być wykorzystywane specjalistyczne oddziały odbudowy i transportu oraz siły milicji obywatelskiej, w tym jej jednostki zwarte. W okresie masowych zniszczeń dla prowadzenia akcji ratowniczych mogą być również wykorzystywane inne jednostki wojskowe, w tym nawet oddziały i związki taktyczne wojsk operacyjnych.

2.1. Formacje samoobrony.

W skład formacji samoobrony wchodzą: terenowe, zakładowe i specjalistyczne oddziały samoobrony, grupy samoobrony i komendy samoobrony. Ich członkowie są powoływani spośród mężczyzn w wieku od 18 do 65 lat oraz kobiet od 18 do 60 lat. Otrzymują oni przydziały organizacyjne, a dowódcy oddziałów i szefowie służb - przydziały mobilizacyjne.

Terenowe i zakładowe oddziały oraz grupy samoobrony można określić jako formacje ogólnego przeznaczenia.Do ich podstawowych zadań należy:

- udział w realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia i zdrowia ludzi, mienia społecznego i obywateli oraz ochronę zwierząt przed skutkami działania środków rażenia;
- ogłaszanie na swoim terenie lokalnych sygnałów alarmowych, ustalonych dla ludności na okres zagrożenia i wojny;
- niesienie pomocy poszkodowanym oraz ratowanie mienia społecznego obywateli w ramach likwidacji skutków powstałych w wyniku działań wojennych;
- udział w okresie zagrożenia i wojny w utrzymaniu porządku oraz ochronie swego terenu działania, szczególnie w czasie prowadzenia akcji ratowniczej;

- udział zarówno w okresie wojny, jak i w czasie pokoju w akcjach ratowniczych w wypadku awarii, katastrof i klęsk żywiołowych.

W skład TOS, ZOS i grup samoobrony wchodzą następujące służby: rozpoznania, łączności i alarmowania, medyczno-sanitarna, przeciwpożarowa, odkażania i dezaktywacji, porządkowo-ochronna, ratownictwa technicznego, schronowa, opieki społecznej oraz na terenach wiejskich - weterynaryjna. Ilość służb zależy od specyfiki i potrzeb danego terenu /wielkości i charakteru gminy, osiedla itp./ lub zakładu pracy. Poszczególne służby organizowane w ramach oddziałów i grup samoobrony mogą składać się z sekcji/posterunków/, drużyn lub plutonów.

Terenowe oddziały samoobrony /TOS/ organizuje się w gminach, osiedlach i miastach. w gminie z reguły organizuje się jeden TOS, chociaż nie wyklucza się możliwości powołania większej ilości TOS jeżeli istnieją po temu potrzeby i możliwości.
W osiedlach i miastach nie stanowiących powiatów organizuje się je według podziału osiedla /miasta/ na rejony działania oddziałów samoobrony ustalonego przez właściwe urzędy gminne.
W miastach stanowiących powiaty miejskie i wyłączone z województw - w rejonach obejmujących zespoły budynków, znajdujących się na terenie działania poszczególnych administracji domów mieszkalnych.

Zakładowe oddziały samoobrony /ZOS/ organizuje się w zakładach pracy, zatrudniających stale na miejscu 100 pracowników. Zakłady o mniejszej ilości pracowników lub te, w których nie organizuje się ZOS są objęte działaniem właściwego terytotorialnie terenowego oddziału samoobrony. ZOS mogą też być organizowane dla dwóch sąsiadujących ze sobą zakładów.
W zakładach pracy zatrudniających dużą ilość pracowników, ~~szczeg~~ w przedsiębiorstwach wielozakładowych oraz w zakładach

pracy przy których istnieją osiedla przyzakładowe może być odpowiednio do potrzeb organizowanych więcej ZOS.

Grupy samoobrony organizuje się, gdy istnieje możliwość powołania tylko niektórych służb. Są one z reguły mniejsze liczebnie w porównaniu z oddziałami samoobrony.

Komendy samoobrony organizuje się w wypadku istnienia w gminie lub zakładzie pracy więcej niż jednego oddziału samoobrony i zachodzi potrzeba koordynacji działania tych oddziałów bądź grup. Mogą one być również organizowane jeżeli na jednym, wydzielonym terenie rozmieszczonych jest kilka zakładów pracy posiadających ZOS /np. na terenie określonej części ~~miasta~~, nabrzeża, portu itp./.

Specjalistyczne oddziały samoobrony /SOS/ są przeznaczone do wykonywania zadań jednokierunkowych, np. z zakresu pomocy medycznej, ratownictwa technicznego itp. Są one więc niejako odpowiednikami poszczególnych służb występujących w terenowych i zakładowych oddziałach samoobrony tylko zazwyczaj w większym składzie i o większych kwalifikacjach zawodowych.

Specjalistyczne oddziały samoobrony stanowią specjalistyczne odwody szefów obrony cywilnej miast lub powiatów przez które zostały zorganizowane. W uzasadnionych przypadkach mogą one być skierowane /decyzą WKO/ do pomocy sąsiednim miastom lub powiatom.

Do specjalistycznych oddziałów samoobrony zalicza się oddziały pierwszej pomocy medycznej, ratownictwa technicznego odkażania i dezaktywacji oraz zależnie od potrzeb również i inne.

Oddziały pierwszej pomocy medycznej /OPPM/ organizuje się na bazie miejskich lub powiatowych placówek służby zdrowia. Są one przeznaczone do udzielania pierwszej pomocy lekarskiej porażonym, rannym i chorym. Do zakresu ich działania należy:

rozwijanie drużyn pierwszej pomocy medycznej w pobliżu rejonu masowego porażenia, przeprowadzanie kontroli dozymetrycznej i dezaktywacji, udzielanie pomocy lekarskiej rannym, chorym i porażonym oraz zapewnienie im odpowiednich wyrunków bytowych do czasu ewakuacji do ZOPPM lub szpitali.
OPPM może liczyć około 36 ludzi /personelu fachowego i pomocniczego/ i może średnio w ciągu doby udzielić pomocy 300 - 400 poszkodowanym, a przy ograniczeniu czynności do minimum - 400 - 500 poszkodowanym.

Oddziały ratownictwa technicznego /ORT/ organizuje się na bazie przedsiębiorstw budowlanych oraz podobnych jednostek organizacyjnych szczebla powiatowego. ORT może być wykorzystany do prowadzenia akcji ratowniczej w rejonie porażenia samodzielnie lub z innymi siłami ratownictwa, do torowania drogi do rejonu porażenia, wydobywania ludzi z zagruzowanych budowli ochronnych, zabezpieczania budynków grożących zawaleniem i lokalizacji skutków uszkodzeń sieci i urządzeń gospodarki komunalnej.
ORT może liczyć 200 - 500 ludzi, a jego możliwości są uzależnione od bardzo wielu czynników.

Oddziały odkażania i dezaktywacji /OOiD/ organizuje się na bazie miejskich /osiedlowych/ przedsiębiorstw gospodarki komunalnej, a w szczególności miejskich przedsiębiorstw robót ogrodniczych, zieleni miejskiej oraz przedsiębiorstw oczyszczania miast i osiedli. Są one przeznaczone do prowadzenia rozpoznania skażeń oraz odkażania, dezaktywacji i dezynfekcji.
OOiD może liczyć około 120 ludzi. W przypadku braku bazy organizacyjnej do powołania OOiD w pełnym składzie, może on mieć mniejszy stan osobowy. Możliwości OOiD są trudne do określenia ze względu na ich zależność od bardzo wielu czynników mających wpływ na tok prowadzonej akcji ratowniczej.

Oprócz podanych, najczęściej występujących specjalistycznych oddziałów samoobrony mogą być organizowane oddziały wynoszenia poszkodowanych /OWP/, oddziały łączności radiowej /OŁR/ i oddziały wydobycia wody /OWW/. Ze względu na to, że oddziały te są organizowane w bardzo nielicznych przypadkach, nie podaje się ich składu organizacyjnego, ani też możliwości. Potrzeby przewozowe związane z wykonaniem zadań w zakresie obrony cywilnej są realizowane siłami transportu samochodowego będącego w dyspozycji oddziałów, ekspozytór i placówek PKS.

2.2. Jednoski zmilitaryzowane.

Jednostki zmilitaryzowane organizowane dla potrzeb obrony cywilnej są przeznaczone do wykonywania podobnych zadań jak specjalistyczne oddziały samoobrony. Odróżnia je od specjalistycznych oddziałów samoobrony to, że ich skład osobowy ma przydziały mobilizacyjne.

Jednostki zmilitaryzowane są formowane na bazie odpowiednich instytucji lub przedsiębiorstw podległych wojewodzie /prezydentowi miasta wyłączonego z wojew./, bądź poszczególnym ministrom. Formowane na bazie instytucji lub przedsiębiorstw podległych wojewodzie - pozostają w dyspozycji Wojewódzkiego Komitetu Obrony i stanowią specjalistyczne odwody szefów obrony cywilnej województw. Formowane na bazie instytucji lub przedsiębiorstw podległych poszczególnym ministrom mogą być okresowo przekazywane do dyspozycji szefów obrony cywilnej województw lub też wchodzić w skład zgrupowań ratowniczych stanowiących odwody na szczeblu centralnym.[1/]

Do tego rodzaju jednostek zalicza się: zmilitaryzowane oddziały pierwszej pomocy medycznej, ratownictwa technicznego, odkażania i dezaktywacji, wydobycia wody, pożarnicze oraz eskadry lotnicze i jednostki pomiaru skażeń promieniotwórczych.

1/ Zasady organizacji jednostek zmilitaryzowanych, ich formowania, wyposażenia, zaopatrywania, szkolenia, podległości i kompetencji określa Uchwała Komitetu Obrony Kraju nr 2/70 z 24.03.1970 r.

Zmilitaryzowane oddziały pierwszej pomocy medycznej /ZOPPM/ organizowane są przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, a w układzie terytorialnym przez wydziały zdrowia i opieki społecznej urzędu wojewódzkiego. ZOPPM formowane są na bazie szpitali, przychodni, stacji pogotowia ratunkowego, średnich szkół medycznych, sanatoriów, szpitali klinicznych akademii medycznych i instytutów naukowo-badawczych oraz ich zakładów teoretycznych.

ZOPPM jest jednostką ruchomą służby zdrowia przeznaczoną do udzielania pomocy lekarskiej i chirurgicznej dla 400 - 500 poszkodowanych, przy założeniu, że ranni stanowią 40%, średnio i ciężko ranni po 30%. W korzystniejszych warunkach, gdy liczba lekko rannych przeważa lub gdy zakres udzielania pomocy ograniczy się tylko do pomocy lekarskiej, możliwości ZOPPM mogą wzrosnąć.

Ogólny nadzór nad organizacją ZOPPM w województwie, niezależnie od bazy na jakiej są one formowane, sprawuje kiewrownik wydziału zdrowia i opieki społecznej urzędu wojewódzkiego.

Do zakresu działania ZOPPM należy: pełne lub częściowe rozwijanie urządzeń medycznych w rejonie masowego porażenia, przyjmowanie porażonych oraz przeprpwadzanie kontroli dozymetrycznej i dezaktywacji, udzielanie rannym, chorym i porażonym pomocy lekarskiej i przygotowanie ich do dalszej ewakuacji, zapwenienie krótkotrwałej hospitalizacji ciężko poszkodowanym niezdolnym do dalszej ewakuacji, jak też czasowa izolacja zakaźnie chorych do czasu ewakuacji ich do zakładów leczniczych. Stan osobowy ZOPPM wynosi 111 osób.

Zmilitaryzowane oddziały ratownictwa technicznego /ZORT/ organizuje się na bazie przedsiębiorstw budowlanych, remontowo-budowlanych i montażowo-budowlanych Ministerstw :Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, Rolnictwa, Gospodarki Terenowej i Ochrony Srodowiska, Przemysłu Ciężkiego itp., a

także na bazie tego typu przedsiębiorstw podległych władzom wojewódzkim. Pod względem specjalizacji rozróżnia się ZORT-y: ogólnego przeznaczenia, budowlane, remontowo-budowlane, instalacji elektrycznych i instalacji sanitarnych.

Do zadań ZORT należy: budowa schronów, szczelin przeciwlotniczych i ukryć zabezpieczających dla ludności cywilnej, budowa prowizorycznych pomieszczeń dla ewakuowanych i bezdomnych, prowadzenie akcji ratowniczej w rejonie porażenia./szczególnie wydobywanie luzdi z zasypanych schronów i szczelin/, lokalizacja uszkodzeń oraz dokonywanie doraźnych napraw w sieciach i urządzeniach gospodarki komunalnej, a także prowadzenie takich prac w ramach akcji ratowniczej jak dokonywanie doraźnych napraw lub rozbiórek grożących zawaleniem budynków bądź innych budowli.

ZORT /najczęściej spotykany-ogólnego przeznaczenia/ liczy 756 ludzi i w ciągu doby może wydobyć ludzi z 50 - 60 szczelin przeciwlotniczych lub z 20 - 30 schronów.
ZORT innych typów mogą liczyć od 100 do 500 ludzi.

Zmilitaryzowane oddziały odkażania i dezaktywacji /ZOOiD/ organizowane są przez Ministerstwo Gospodarki Terenowej i Ochrony Srodowiska na bazie przedsiębiorstw podległych temu ministerstwu. Są one przeznaczone do wzmocnienia sił ratowniczych w rejonach dużych porażeń.
Stan osobowy ZOOiD wynosi 172 - 184 ludzi.

Zmilitaryzowane oddziały wydobycia wody /ZOWW/ organizowane są przez Ministerstwo Rolnictwa, a w układzie tarytorialnym przez wydziały rolnictwa urzędu wojewódzkiego. ZOWW są formowane na bazie przedsiębiorstw zaopatrzenia rolnictwa i wsi w wodę podległych Zjednoczeniu Przedsiębiorstw Elektryfikacji i Zaopatrzenia Rolnictwa i Wsi w Wodę.

Podstawowymi komórkami wykonawczymi oddziału są brygady robocze. Są one zdolne do samodzielnego wykonywania zadań zarówno

w zakresie budowy nowych ujęć /studni/, jak i przeprowadzenia odbudowy i remontów studni uszkodzonych. Mogą one również przeprowadzić remonty określonych odcinków uszkodzonej sieci wodociągowej.
Stan osobowy ZOWW wynosi 470 ludzi.

Jednostki pożarnicze organizowane są przez Komendę Główną Straży Pożarnej podległą Ministerstwu Spraw Wewnątrznych, a w układzie terytorialnym przez wojewódzkie i powiatowe komendy straży pożarnej. Bazę ich formowania stanowią oddziały zawodowej i ochotniczej straży pożarnej.

Zadaniem jednostek pożarniczych, które są zorganizowane w bataliony, kompanie lub plutony jest lokalizacja i likwidacja pożarów oraz ratowanie ludzi i mienia z rejonów objętych lub zagrożonych pożarami.
Stan kompanii przeciwpożarowej / najczęściej spotykanej jednostki/ wynosi około 120 ludzi. Może ona prowadzić akcję gaśniczą w zależności od formy działania / natarcie, obrona lub osłona/ na odcinku 480 - 1600 m.

Zmilitaryzowane eskadry lotnicze /ZEL/ organizowane są przez Aeroklub PRL. Formuje je się na bazie sił i środków pozostających w dyspozycji regionalnych aeroklubów oraz lotniczych zespołów sanitarnych i Zakładu Usług Agrolotniczych.

Eskadry lotnicze są wykorzystywane na szczeblu województwa do rozpoznania / w tym do rozpoznania skażeń/, łączności i ewakuacji sanitarnej.

W skład eskadry może wchodzić dwa kludze rozpoznawczo-łącznikowe, klucz rozpoznania skażeń i klucz ewakuacji sanitarnej.

Przez Urząd do spraw Wykorzystania Energii Jądrowej i podległe mu placówki terenowe organizowane są zmilitaryzowane oddziały, brygady, ruchome grupy bądź placówki pomiarów skażeń promieniotwórczych. Są to wyspecjalizowane jednostki w zakresie pomiarów skażeń formowane na bazie zakładów badawczych, laboratoriów itp. podległych urzędowi do spraw WEJ.

Do realizacji zadań z zakresu obrony cywilnej mogą być również wykorzystywane jednostki zmilitaryzowane organizowane z przeznaczeniem zapewnienia funkcjonowania systemu komunikacji i łączności, zakładów produkcyjnych i transportu. Do tego rodzaju jednostek zalicza się:

1. Jednostki odbudowy komunikacji:
   a/ pociągi odbudowy mostów /POM/ typu "A" przeznaczone do odbudowy w warunkach wojennych dużych mostów kolejowych;
   b/ pociągi odbudowy mostów /POM/ typu "B" przeznaczone do odbudowy mostów kolejowych głównie na liniach tranzytowych;
   c/ pociągi odbudowy nawierzchni /PON/ typu "A" przeznaczone do odbudowy zniszczonych torów i rozjazdów oraz naprawy małych uszkodzeń mostów, budynków, urządzeń wodno-kanalizacyjnych i teletechnicznych;
   d/ pociągi odbudowy nawierzchni /PON/ typu "B" wykorzystywane do podobnych zadań jak PON typu "A".
   e/ pociągi odbudowy łączności i zabezpieczenia ruchu kolejowego /POŁ/ typu "A" przeznaczone do zabezpieczenia ruchu pociągów i łączności na określonych odcinkach kolejowych;
   f/ pociągi odbudowy łądznoś ci i zabezpieczenia ruchu kolejowego /POŁ/ typu "B" wykorzystywane do podobnych zadań jak pociągi typu "A";
   g/ pociągi odbudowy urządzeń wodnych /POUW/ przeznaczone do odbudowy zniszczonych urządzeń służących do zaopatrywania w wodę parowozów;
   h/ oddziały odbudowy mostów /OBM/ przeznaczone do budowy nowych i odbudowy zniszczonych mostów drogowych;
   i/ oddziały budowy dróg /OBD/ przeznaczone do budowy i odbudowy dróg;
   j/ oddziały przepraw promowych /OPP/ przeznaczone do zapewnienia przepraw promowych na większych przeszkodach wodnych;

k/ oddziały awaryjno-ratunkowe żeglugi przeznaczone do oczyszczania rzeki od zniszczonych wraków, konstrukcji mostowych itp.

2. Jednostki odbudowy łączności:

a/ zmilitaryzowane oddziały odbudowy łączności przewodowej przeznaczone do budowy i odbudowy linii kablowych, urządzeń teletransmisyjnych, komutacyjnych i zasilających;

b/ zmilitaryzowane oddziały łączności radiowej przeznaczone do instalacji i remontu nadajników radiotelewizyjnych, urządzeń antenowych i zasilających.

3. Jednostki odbudowy zakładów produkcyjnych

Zmilitaryzowane jednostki odbudowy zakładów produkcyjnych są przeznaczone do odbudowy różnych zakładów produkcyjnych. Dlatego też mogą one mieć bardzo różne nazwy, zależne od przeznaczenia. Dla przykładu można tu podać: zmilitaryzowane oddziały odbudowy kopalń, zmilitaryzowane oddziały odbudowy portów, zmilitaryzowane oddziały odbudowy sieci elektroenergetycznych.

4. Jednostki transportowe

Kolumny transportowe przeznaczone do zapewnienia przewozu ładunków. Organizowane są one na szczeblu centralnym.

2.3. Jednostki wojskowe i milicji obywatelskiej

DO jednostek wojskowych przeznaczonych do realizacji zadań z zakresu obrony cywilnej należą bataliony, pułki i brygady obrony terytorialnej. Jednostki te są przeznaczone głównie do prowadzenia w określonym województwie /m.st. Warszawie/ akcji ratowniczych, jednak mogą również brać udział w wykonywaniu innych zadań na rzecz obrony cywilnej, w tym zwłaszcza w utrzymaniu porządku, rozśrodkowywaniu dóbr kulturalnych i materialnych, w odbudowie.

Obecnie zarówno bataliony, jak również pułki i brygady OT mają strukturę kompanijną, przy czym ilość kompanii zależy

nie tylko od wielkości jednostki /batalion, pułk czy brygada/ lecz także od znaczenia regionu na terenie którego dana jednostka jest formowana. Istniejąca struktura organizacyjna ma być zmieniona i bardziej dostosowana do wykonywania zadań ratowniczych.

Bataliony obrony terytorialnej są bezpośrednio podporządkowane szefom powiatowych sztabów wojskowych i przeznaczone do działania na obszarze kilku powiatów. Obecnie jest w kraju tylko kilka batalionów OT. W przyszłości przewiduje się formować je z przeznaczeniem do ratownictwa miast uważanych za zagrożone uderzeniami broni jądrowej.

Pułki obrony terytorialnej są bezpośrednio podporządkowane szefom wojewódzkich sztabów wojskowych /szefowi sztabu m.st. Warszawa/ i przeznaczone do działania na obszarze województwa. Obecnie pułki OT istnieją we wszystkich województwach /poza katowickim/ i w m.st. Warszawie.

Brygada obrony terytorialnej jest bezpośrednio podporządkowana szefowi wojewódzkiego sztabu wojskowego w Katowicach i przeznaczona do działania na obszarze tego województwa.

W szczególnie trudnych sytuacjach do realizacji zadań z zakresu obrony cywilnej mogą być kierowane i inne jednostki wojskowe.

Szereg zadań z zakresu obrony cywilnej będzie realizowane przy współudziale sił milicji obywatelskiej.

W czasie ewakuacji miast i prowadzenia akcji ratowniczych, obok stacjonarnych sił milicyjnych z posterunków, komisariatów i komend /wszystkich szczebli/, z reguły będą również wykorzystywane jednostki manewrowe /zwarte/ milicji obywatelskiej. W powiatach będą to oddziały manewrowe milicji obywatelskiej w sile 1-2 kompanii, w województwach - zmotoryzowane oddziały milicji obywatelskiej w sile od batalionu do pułku.

3. DZIAŁANIE OBRONY CYWILNEJ

Skuteczność przedsięwzięć realizowanych w ramach obrony cywilnej w okresie wojny będzie zależała od stanu przygotowań poczynionych w czasie pokoju.

Wśród wielu przygotowań szczególną rolę zajmuje uświadomienie ogółu społeczeństwa o zależności rozmiarów strat od umiejętności postępowania w razie zagrożenia, w tym zwłaszcza od umiejętności postępowania w razie zagrożenia jądrowego. Doświadczenia bowiem wskazują, że odpowiednie uświadomienie ludności może w bardzo poważnym stopniu zmniejszyć rozmiary strat.[1/] Umiejętność postępowania w czasie zagrożenia napadem z powietrza ma szczególne znaczenie i dlatego, że warunkuje ona z kolei odpowiednie reagowanie na sygnały przekazywane przez terenowe ośrodki alarmowania, właściwe wykorzystywanie zbiorowych lub indywidualnych urządzeń ochronnych i stosowanie przedsięwzięć samoobronnych, jak też należyte zachowanie się w wypadku ewentualnego znalezienia się w rejonie porażenia, a więc w czasie prowadzenia akcji ratowniczej.

Wszystko to przemawia za tym aby omawiane działania obrony cywilnej rozpocząć właśnie od szkolenia ludności, pomimo że przedsięwzięcia z tego zakresu - jako najściślej związane z ochroną ludności przed środkami rażenia - zostały uprzednio podane w drugiej z kolei grupie zadań.

3.1. Powszechne szkolenie ludności

Ze skutkami broni masowego rażenia i sposobami obrony przed jej działaniem jest już od dłuższego czasu zapoznawana w ramach przysposobienia obronnego młodzież kształcąca się w szkołach średnich i studiująca na wyższych uczelniach.

1/ Porównanie skutków uderzeń jądrowych na Hiroszimę i Nagasaki; skuteczność obrony przed bombami kulkowymi stosowanymi przez Amerykanów w Wietnamie.

Problemy te poznaje również młodzież odbywająca służbę wojskową. W ostatnich latach przysposobienie obronne - jako obowiązkowy przedmiot nauki - jest również wprowadzane do programów szkół zawodowych i ostątnich klas szkół podstawowych.

W zorganizowany sposób przeszkoleniem jest również objęta kierownicza kadra administracji państwowej /od ministerstw do urzędów gminnych/ i większych zakładów pracy oraz skład osobowy jednostek zmilitaryzowanych i formacji samoobrony.

Ustawa o powszechnym obowiązku obrony PRL z 21.11.1967 r. zobowiązuje ponadto wszystkich obywateli do uczestnictwa w szkoleniu mającym na celu uzyskanie niezbędnych umiejętności w zakresie powszechnej samoobrony. Potrzeba zapewnienia powszechności uczestnictwa w tego rodzaju szkoleniu spowodowała podjęcie przez Radę Ministrów w dniu 18 maja 1973 roku odpowiedniej uchwały /w sprawie szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony/. Zakładając przygotowanie obywateli do samoobrony przed środkami masowego rażenia ustawa zobowiązuje wszystkich obywateli PRL[1/] - poza uczniami, studentami, żołnierzami, członkami jednostek zmilitaryzowanych i formacji samoobrony - do przeszkolenia podstawowego i udziału w ćwiczeniach praktycznych.

Szkolenie podstawowe organizuje się i prowadzi jako zajęcia zorganizowane w zakładach pracy oraz w miejscu zamieszkania w wymiarze 30 godzin /w okresie pięciu lat/. Organizują je:

- dla pracowników uspołecznionych zakładów pracy - kierownicy tych zakładów;
- dla osób nie zatrudnionych w uspołecznionych zakładach pracy - odpowiednie organy administracji państwowej.

Do prowadzenia tego rodzaju szkolenia przygotowywani są na specjalistycznych kursach instruktorzy powszechnej samoobrony.

1/ Zwolnieni: osoby, które ukończyły 60 lat życia; inwalidzi /I i II grupy/; kobiety ciężarne i w ciągu 6 miesięcy po odbyciu porodu; osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 8 i obłożnie chorymi.

Mogą je też prowadzić osoby upoważnione przez właściwych szefów sztabów wojskowych.

Cwiczenia praktyczne organizuje się dla wszystkich lub części obywateli określonego rejonu w miejscu zamieszkania lub w zakładach pracy, stosownie do zarządzenia przewodniczącego wojewódzkiego /równorzędnego/ komitetu obrony. Przeznacza się na nie jednorazowo - raz na dwa lata - do 12 godzin.

W razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny ustawa przewiduje zwiększenie czasu na szkolenie obronne ludności. Szkolenie podstawowe może być wówczas prowadzone w wymiarze do 50 godzin, a ćwiczenia praktyczne w wymiarze do 24 godzin.

Z problematyką powszechnej samoobrony zapoznaje również szereg organizacji społecznych. Wymienić tu można Ligę Obrony Kraju, Polski Czerwony Krzyż, Związek Ochotniczych Straży Pożarnych, Ochotniczą Rezerwę Milicji Obywatelskiej, Aeroklub PRL, Polski Związek Krótkofalowców, organizacje młodzieżowe.

Część organizacji społecznych i młodzieżowych bezpośrednio uczestniczy w przygotowaniu obronnym swoich członków, a nierzadko i w przygotowaniu powierzonego im sprzętu dla potrzeb powszechnej samoobrony. Część uczestniczy w mobilizowaniu i aktywizacji społeczeństwa między innymi w zakresie przygotowań do obrony przed skutkami broni masowego rażenia. Znajduje to zwłaszcza wyraz w upowszechnianiu idei powszechnej samoobrony przez włączanie związanych z nią spraw do wszelkiego rodzaju imprez, obchodów, konkursów itp.

Sprawom związanym z uzyskaniem niezbędnych umiejętności z zakresu powszechnej samoobrony coraz więcej miejsca poświęca się również w ramach działalności popularyzacyjno-szkoleniowej. Jest ona prowadzona przede wszystkim za pomocą prasy, radia, telewizji, filmu, specjalnych wydawnictw, pokazów i konkursów. Na szczególną uwagę zasługuje tu działalność telewizji, która w zakresie masowego szkolenia ludności ma spełniać zasadniczą rolę.

3.2. Ostrzeganie i alarmowanie

Współczesne środki napadu powietrznego mogą pokonywać duże odległości i osiągać w stosunkowo krótkim czasie dowolny ośrodek administracyjno-polityczny lub obiekt gospodarczy stanowiący cel nalotu. Konsekwencją skutecznych uderzeń tych środków mogą być ogromne straty w ludziach i zasobach kraju oraz dezorganizacja działalności polityczno-gospodarczej zaplecza.

Zmniejszeniu skutków uderzeń z powietrza - obok doskonalonej czynnej obrony powietrznej kraju - ma służyć działanie obrony cywilnej, w ramach którego ogromną rolę do spełnienia ma system powszechnego ostrzegania i alarmowania o zagrożeniu z powietrza, skażeniach i zakażeniach.

Przez powszechne ostrzeganie o zagrożeniu uderzeniami z powietrza, skażeniami lub zakażeniami rozumie się przekazywanie opracowanej informacji przez odpowiednie zorganizowane komórki ostrzegania oraz przyjęcie danych przez ogniwa ostrzegane i przekazywanie przez nie odpowiednich sygnałów alarmu. Stąd też system ostrzegania składa się z dwóch podstawowych ogniw, a mianowicie z organów przekazujących informację o zagrożeniu z powietrza oraz z terytorialnie rozmieszczonych ogniw alarmowania. Do tych ostatnich zalicza się zarówno ogniwa wojskowe, jak i cywilne.

Informacje o zagrożeniu z powietrza przekazują specjalne etatowe komórki analizy sytuacji powietrznej i ostrzegania usytuowane na stanowiskach dowodzenia korpusów obrony powietrznej kraju w wydzielonych radiowych i przewodowych sieciach ostrzegania. W informacjach tych są podawane: kryptonim zagrożonego rejonu, kierunek nalotu, wysokość i rodzaj nalotu.

Nasłuch w tych sieciach prowadzą ogniwa ostrzegane. Na podstawie uzyskanych informacji ogniwa te z kolei alarmują zagrożone rejony, instytucje, zakłady produkcyjne, jednostki zmilitaryzowane i formacje samoobrony oraz znajdujące się

w zagrożonych rejonach jednostki wojskowe.

Warunkiem skuteczności powszechnego ostrzegania i alarmowania jest objęcie nim całego kraju, jak najszersze i najsprawniejsze wykorzystanie wszystkich istniejących środków przekazu i alarmowania oraz dokładna znajomość sygnałów alarmowych i zasad zachowania się po ich ogłoszeniu.

Przekazywane przez korpusy obrony powietrznej kraju sygnały odbierane są przez ogniwa ostrzegane zorganizowane w systemie stanowisk kierowania, w tym między innymi wojewódzkich komitetów obrony i niektórych - ważnych pod względem ekonomicznym - powiatowych komitetów obrony.

Ogniwa ostrzegane po odebraniu sygnału zarządzają alarm, wykorzystując do jego ogłoszenia wszystkie dostępne środki alarmowania /łączność telefoniczną, radiową, telewizyjną, syreny i inne urządzenia/.

Ostrzeganie o zagrożeniu z powietrza jest dokonywane z odpowiednim wyprzedzeniem, umożliwiającym wykonanie niezbędnych przedsięwzięć ochronnych zmniejszających skutki ewentualnych uderzeń nieprzyjaciela /przyjęcie ostrzeżenia, zaalarmowanie, ukrycie ludności, wzmożenie obrony przeciwpożarowej itp./ Wyprzedzenie to średnio może wynosić 7-5 minut lotu celu do granic zagrożonego rejonu.

Decyzja zarządzenia /odwołania/ alarmu o zagrożeniu uderzeniami z powietrza, skażeniami lub zakażeniami na terenie województwa /powiatu włączonego do sieci powszechnego ostrzegania/ podejmowana jest przez przewodniczącego WKO /PKO/ lub osobę przez niego upoważnioną. Podejmowana ona jest w odniesieniu do alarmu powietrznego na podstawie danych przekazanych w sieci ostrzegania KOPK, a w odniesieniu do alarmu o skażeniach na podstawie wniosków wojewódzkiego /powiatowego/ ośrodka analizy skażeń.

W celu przyjmowania danych z KOPK, przedstawiania przewodniczącemu WKO /PKO/ wniosków w zakresie zarządzania /odwoły-

wania/ alarmów oraz przekazywania podjętej decyzji - na stanowisku kierowania znajduje się zespół powszechnego alarmowania /4 oficerów młodszych, 4 podoficerów zawodowych i 4 szeregowców/. Zespół ten organizuje cztery zmiany dyżurne /po dwie na jedno stanowisko kierowania/.

Decyzję o zarządzeniu alarmu ogłasza dyżurna zmiana w specjalnej sieci powszechnego alarmowania. Ogłoszenie alarmu następuje w formie zapowiedzi słownej powtarzanej trzykrotnie w następujący sposób: "Uwaga ! Uwaga ! Ogłaszam /odwołuję/ alarm powietrzny /o skażeniach/ dla ..... /podając nazwę miasta, terenu itd./" Ponadto dyżurna zmiana uruchamia centralny system alarmowy.

Sygnały alarmowe są podawane do wiadomości całemu społeczeństwu, przy czym:

- alarm powietrzny jest przekazywany przy pomocy syren dźwiękiem modulowanym trwającym 3 minuty;
- alarm o skażeniach jest przekazywany przy pomocy syren dźwiękami 10-cio sekundowymi powtarzanymi przez 3 minuty;
- odwołanie alarmu jest przekazywane przy pomocy syren dźwiękiem ciągłym trwającym 3 minuty.

Po otrzymaniu sygnału alarmu, wszyscy których ten sygnał dotyczy /PKO, stacje radiowe i telewizyjne, niektóre węzły radiowe itd./ uruchamiają środki alarmu lub przekazują te sygnały podległym sobie ogniwom /np.: PKO do gmin - jeżeli nie posiada zautomatyzowanego systemu alarmowego/.

Dla zapewnienia jednoznaczności rozumienia sygnałów ostrzegania i alarmowania oraz wyeliminowania zbędnego niepokojenia rejonów niezagrożonych obszar województwa jest dzielony na sektory. Ilość sektorów uzależniona jest od położenia geograficznego województwa i wielkości jego obszaru. Dane te znane są właściwemu KOPK i WKO, natomiast wszystkim tym, którzy prowadzą nasłuch w wojewódzkiej sieci alarmowania podaje się

kryptonim województwa i numer sektora, w którym się znajdują.

Z systemu powszechnego alarmowania organizowanego siłami układu terytorialnego dla poszczególnych miast, osiedli i gmin korzystają w zasadzie wszystkie jednostki wojskowe.

Rozpatrując zagrożenie uderzeniami z powietrza, należy również mieć na uwadze zagrożenie obszaru PRL skażeniami i zakażeniami, którego rozmiary uzależnione będą od skali zastosowania przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia i skuteczności przedsięwzięć ochronnych. Stąd też w celu maksymalnego zmniejszenia skuteczności uderzeń bronią masowego rażenia, na terytorium kraju organizowany jest jednolity system wykrywania skażeń, który obejmuje zespół sił i środków wojsk operacyjnych i systemu OTK bez naruszenia ich podległości organizacyjnej.

Ze względu na wykonywane zadania elementy systemu wykrywania skażeń można ogólnie podzielić na organa tworzące sieć wykrywania uderzeń jądrowych, chemicznych i skażeń oraz organa dowództw i sztabów przeznaczone do gromadzenia i opracowywania danych o skażeniach.

W skład sieci wykrywania wybuchów jądrowych, chemicznych i skażeń na terytorium kraju wchodzą posterunki obserwacji skażeń i patrole rozpoznania skażeń jednostek wojskowych, oddziałów zmilitaryzowanych, oddziałów samoobrony oraz służby dyżurne jednostek wojskowych. Posterunki obserwacyjne zbierają dane z obszaru dyslokacji swych jednostek. Natomiast na dalszych odległościach rozpoznanie skażeń prowadzą patrole naziemnego rozpoznania skażeń jednostek wojskowych i zmilitaryzowanych oraz służb rozpoznania skażeń oddziałów samoobrony. Na dużych obszarach rozpoznanie skażeń prowadzą odpowiednio przystosowane śmigłowce i samoloty.

W skład organów przeznaczonych do gromadzenia i opracowywania danych o skażeniach wchodzą: centralny ośrodek analizy skażeń - przy SD MON; ośrodki analizy skażeń - przy SD wojsk OPK, marynarki wojennej, okręgów wojskowych, korpusów

OPK, flotylli obrony wybrzeża oraz wojewódzkich i powiatowych sztabów wojskowych.

Informacje o uderzeniach jądrowych i skażeniach przekazywane są na zasadzie pierwszeństwa z posterunków i służb dyżurnych do najbliższych ośrodków analizy skażeń terytorialnych sztabów wojskowych oraz poprzez poszczególne szczeble dowodzenia i kierowania do centralnego ośrodka analizy skażeń. Gromadzone w tych ośrodkach informacje stanowią podstawę do prognozowania stref opadu promieniotwórczego i określenia stopnia zagrożenia opadem poszczególnych rejonów.

Ośrodki analizy skażeń na poszczególnych szczeblach kierowania zbierają oraz opracowują wszelkie dane o skażeniach na właściwym dla nich obszarze. Wnioski ośrodka analizy skażeń są podstawą do podjęcia decyzji ogłoszenia /odwołania/ ostrzeżenia lub alarmu o skażeniach.

Ostrzeżenia o zagrożeniu skażeniami przekazywane są przez siły i środki powszechnego ostrzegania i alarmowania o uderzeniach z powietrza. Podaje się je przy pomocy radiofonii przewodowej, rozłośni radiowych i nadawczych stacji telewizyjnych powtarzając trzykrotnie zapowiedź słowną: "Uwaga ! Uwaga ! Osoby znajdujące się na terenie ..... Około godziny ..... minut ..... może nastąpić skażenie terenu ..... /podając rodzaj skażenia/ z kierunku .....

3.3.Ochrona na miejscu i przez rozśrodkowanie

Ochrona ludności oraz dóbr kultury narodowej i dóbr materialnych przed środkami rażenia wymaga przygotowania warunków do ochrony na miejscu oraz przemieszczenia części ludności i wspomnianych dóbr z rejonów zagrożonych uderzeniami broni masowego rażenia,nazywanego rozśrodkowaniem/a ostatnio również ewakuacją i rozśrodkowaniem/.

3.3.1.Ochrona na miejscu

Dla ochrony ludności na miejscu wykorzystuje się zbiorowe i indywidualne środki ochrony. Do pierwszych zalicza się budowle ochronne /schrony,ukrycia zabezpieczające i szczeliny prze-

ciwlotnicze/oraz urządzenia zabiegów specjalnych i sanitarnych. Do drugich zaliczane są maski przeciwgazowe,filtracyjne i izolacyjne,odzież ochronna oraz te środki podręczne,które mogą być wykorzystywane do ochrony,w tym głównie do ochrony dróg oddechowych i skóry. Dla ochrony dóbr kultury narodowej i dóbr materialnych wykorzystuje się ukrycia zabezpieczające.i specjalne opakowania.

Warunki dla ochrony ludności przed skutkami napadu powietrznego powinny być stworzone zarówno w skupiskach ludzkich,które uważa się jako szczególnie zagrożone uderzeniami broni jądrowej/, jak również na pozostałych obszarach/w tym i na obszarach,na których znajdzie się ludność przemieszczona/.Wybór typu budowli ochronnych każdorazowo zależy od stopnia zagrożenia. Tam gdzie są spodziewane uderzenia bronią jądrową buduje się ciężkie,wytrzymałe schrony podziemne,w rejonach gdzie przewidywane jest zagrożenie opadem promieniotwórczym lub innymi środkami rażenia przygotowuje się jedynie pomieszczenia zabezpieczające przed działaniem tych środków.

Rozbudowywane lub adaptowane dla potrzeb ochrony ludności budowle ochronne powinny spełniać szereg wymagań technicznych. Wymagania te wynikają między innymi stąd,że budowle ochronne powinny chronić od:

- czynników rażenia wybuchów broni jądrowej na pewnej odległości od punktu zerowego;
- zasypania pomieszczenia gruzami ze zburzonych budynków;
- bojowych środków trujących;
- działania bliskich wybuchów broni klasycznych.

Ponadto budowle ochronne zabezpieczają ludność przed bezpośrednim działaniem pożarów,pocisków broni strzeleckiej,pyłów promieniotwórczych.

Schrony,ukrycia zabezpieczające i szczeliny przeciwlotnicze przygotowuje się i wyposaża tak,aby w okresie napadu przeciwnika możliwe było długotrwałe przebywanie w nich ludności.

Budowle ochronne mogą być wolnostojące /na powierzchni/,usytuowane pod budynkami lub jako oddzielne budowle podziemne. Według przeznaczenia dzieli się je na: publiczne /wykorzystywane przez większą ilość mieszkańców,przechodniów itp./, lokalne /wykorzystywane przez załogę zakładu przemysłowego,usługowego,instytucji itp./, indywidualne /wykorzystywane przez rodzinę lub pojedyńczą osobę/ i specjalne /wykorzstywane przez personel i pacjentów szitala,obsługę węzła łączności itp./.

Najbardziej skuteczną ochronę ludności przed skutkami napadu powietrznego zapewniają schrony. Stwarzają one bowiem warunki ochrony przed skutkami działania wszystkich czynników rażenia wybuchu jądrowego. Wybudowanie jednak takiej ilości schronów,która stwarzałaby warunki ochrony dla wszystkich jest niemożliwe ze względów ekonomicznych. Nie mogą sobie na to pozwolić i inne państwa świata. Dla potrzeb ochrony ludności zabezpiecza się więc schrony już istniejące /z okresu ostatniej wojny i budowane w pierwszych latach po jej zakończeniu/ oraz buduje się je w ramach realizacji nowych inwestycji /zakładów produkcyjnych,urządzeń komunalnych/ w miastach uznanych za szczególnie zagrożone.

Brak możliwości zapewnienia schronów dla ukrycia całej ludności oraz niejednakowy stopień zagrożenia różnych terenów powodują konieczność przygotowania ukryć zabezpieczających i szczelin przeciwlotniczych.

Ukrycia zabezpieczające są to pomieszczenia specjalnie przystosowane dla celów ochronnych w piwnicach i kondygnacjach podziemnych budynków. Pomieszczenia nadające się do przystosowania dla celów ochronnych znajdują się w wielu budynkach zakładów produkcyjnych i usługowych, użyteczności publicznej,jak też w budynkach mieszkalnych. W okrasie pokoju są one zazwyczaj wykorzystywane do różnych celów i aby mogły służyć potrzebom ochronnym muszą być do tego odpowiednio przystosowane. Może to wymagać: wzmocnienia stropów, wyburzenia lub wzmocnienia ścian działowych, zamurowania zbędnych otworów, wy-

konania przedsionków i wejść zapasowych, zabezpieczenia lub wzmocnienia zewnętrznych nadziemnych części piwnicy, a we wszystkich wypadkach usunięcie znajdujących się w tych pomieszczeniach zbędnych przedmiotów i wyposażenia ich w sprzęt, który będzie niezbędny w czasie przebywania w ukryciu.

Prace adaptacyjne związane z przygotowaniem ukryć zabezpieczających planuje się wykonywać po ogłoszeniu stanu podwyższonej gotowości obronnej państwa.

Uzupełnienie schronów i ukryć zabezpieczających stanowią szczeliny przeciwlotnicze, które są najprostszymi ukryciami zbiorowymi i zarazem niewątpliwie będą najbardziej masowo wykorzystywane przez ludność miast i osiedli. Rozbudowę szczelin przeciwlotniczych planuje się zwłaszcza na terenach o luźnej zabudowie, w parkach, na dużych podwórkach, na trawnikach, w ogrodach. Odmianę szczelin przeciwlotniczych mogą stanowić ziemianki, które będą ukryciami bardziej typowymi dla terenów wiejskich.

Rozbudowę szczelinprzeciwlotniczych planuje się na okres bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Materiały budowlane potrzebne do adaptacji pomieszczeń przewidzianych na ukrycia zabezpieczające, jak też do budowy szczelin przeciwlotniczych są rezerwowane - zgodnie z określonymi planami - w ustalonych zakładach produkcji materiałów budowlanych.

Możliwość długotrwałego przebywania w ukryciu wysuwa potrzebę stałego utrzymywania przez ludność niezbędnych do przeżycia zapasów żywności i pitnej wody. Liczenie się natomiast ze skażeniami i zakażeniami po wyjściu z ukrycia wymaga odpowiedniego przechowywania dodatkowej ilości artykułów żywnościowych i zabezpieczenia wody. W gospodarstwach rolnych powoduje to ponadto konieczność zabezpieczenia przed skażeniami i zakażeniami inwentarza oraz niezbędnej dla niego paszy i wody.

W niektórych państwach sprawa przygotowania i przechowywania zapasów na wypadek wojny uregulowana jest ustawowo, jako obowiązek

każdego obywatela. Ustawa o powszechnym obowiązku obrony PRL pozwala również na wprowadzenie takiego obowiązku w naszym kraju.

Możliwość długtrwałego przebywania w ukryciu powoduje też to, że jeżeli ukrycie nie jest wyposażone w apteczkę to korzystający z niego muszą zabierać ze sobą niezbędne lekarstwa i środki do udzielania pierwszej pomocy, a w przypadku gdy ukrycie nie jest zradiofonizowane - również odbiornik radiowy, który umożliwiałby odbiór przekazywanych sygnałów alarmowych. Przy opuszczaniu mieszkań lub obejść powinna też być zwracana szczególna uwaga na usunięcie tego wszystkiego co może sprzyjać rozprzestrzenianiu się pożarów. Mieszkania i obejścia powinny też być zawczasu przystosowane dla potrzeb ochrony zwłaszcza przed skażeniami, aby w razie konieczności mogły być wykorzystywane jako najprostsze ukrycia przed skażeniami.

Chociaż najbardziej pewną ochronę ludności przed skutkami napadu powietrznego zapewniają budowle ochronne, to jednak cały szereg potrzeb będzie zmuszać część ludzi do czasowego opuszczania miejsca ukrycia się, co pociągnie za sobą konieczność stykania się ze skażonym terenem, znajdującymi się na nim przedmiotami i ze skażonym powietrzem. To z kolei będzie zmuszało ludność do szerokiego stosowania indywidualnych środków ochrony, które - jak powszechnie wiadomo - służą do ochrony dróg oddechowych, oczu i skóry przed działaniem substancji promieniotwórczych, środków trujących i biologicznych.

Ze względu na brak możliwości zaopatrzenia całej ludności w typowe indywidualne środki ochrony /w maski przeciwgazowe filtrujące i izolacyjne oraz w odzież ochronną/ zaleca się przygotowywanie środków podręcznych. Do tych ostatnich zalicza się przy tym te środki i materiały codziennego użytku, które mogą chociaż częściowo zastąpić środki typowe. Będą to więc:ubrania, rękawice i buty gumowe, płaszcze i peleryny przeciwdeszczowe, maski przeciwpyłowe /szeroko stosowane w przemyśle chemicznym, tytonio-

wym, azbestowym, młynarskim, węglowym i w kolorowej metalurgii/. Doraźnymi środkami ochrony mogą też być: wata, gaza, tkaniny filtrujące, ręczniki i wiele innych przedmiotów.

Właściwe wykorzystywanie budowli ochronnych, jak też indywidualnych środków ochrony może poważnie ograniczyć straty wśród ludności, nie może jednak przed nimi uchronić. Możliwość przeżycia tych, którzy znajdą się w zasięgu rażących czynników broni stosowanej przez przeciwnika, w tym zwłaszcza broni jądrowej, w poważnej mierze będzie zależała od umiejętności ich postępowania w czasie i po napadzie powietrznym oraz od tego, czy we właściwym czysie zostanie im okazana niezbędna pomoc.

Sprawom związanym z umiejętnością postępowania w czasie i po napadzie powietrznym wydziela się większość czasu w ramach poruszanego uprzednio szkolenia ludności. Dla sprostania zadaniom związanym z okazywaniem pomocy porażonym organizuje się oddziały samoobrony i siły ratownicze oraz rozwija się punkty zabiegów sanitarnych i punkty zabiegów specjalnych.[1/]

Warunki dla ochrony dóbr kultury narodowej i szczególnie cennych dóbr materialnych - podobnie jak dla ochrony ludności - powinny być stworzone zarówno w przypadku pozostawienia ich na miejscu, jak i po przewiezieniu do rejonów uznanych za mniej zagrożone.

W miejscach, w których wspomniane dobra pozostają obecnie planuje się je ochraniać poprzez umieszczenie w przygotowywanych do tego celu ukryciach zabezpieczających znajdujących się najczęściej w podziemnych kondygnacjach zabytkowych budowli, muzeów, kościołów. Dla zabezpieczenia ochranianych dóbr przed mechanicznymi uszkodzeniami, ogniem i wilgocią muszą one w tych ukryciach być przechowywane w odpowiednio przygotowanych opakowaniach.

Poza ukryciami mogą w niektórych wypadkach pozostawać tylko te dobra podlegające ochronie, które przewiezie się do rejonów

uznanych za niezagrożone uderzeniami jądrowymi. Jednak i w tych wypadkach powinno się zabezpieczać je przed skutkami działania broni klasycznej, ognia i opadu promieniotwórczego.

Skuteczność ochrony na miejscu zarówno ludności, jak i dóbr kultury oraz dóbr materialnych w dużej mierze będzie zależała od przestrzegania porządku. W okresach zagrożenia uderzeniami z powietrza wymaga to zwłaszcza przestrzegania nakazów zaciemniania i zachowania ustalonego porządku przy schodzeniu do ukryć. W czasie i po uderzeniach decydujące znaczenie ma nie poddawanie się panice.

3.3.2. Ochrona przez rozśrodkowanie

Brak możliwości zapewnienia schronów na taką skalę aby mogło to w pełni zabezpieczyć istniejące potrzeby ochronne stwarza konieczność rozwiązania tego problemu - podobnie jak w szeregu innych państwach[1/] - poprzez rozśrodkowanie. Obejmuje ono ewakuację ludności, dóbr kultury narodowej i dóbr materialnych oraz rozśrodkowanie załóg zakładów pracy z miast i aglomeracji miejskich szczególnie zagrożonych uderzeniami broni jądrowej do rejonów względnie bezpiecznych. Rozwiązanie to - sprawnie i w odpowiednim czasie przeprowadzone - daje szansę uniknięcia olbrzymich strat w ludziach, jak też uchronienia wielu cennych dóbr kultury narodowej i dóbr materialnych.

Zasadniczym szczeblem planującym i kierującym rozśrodkowaniem ludności jest województwo i powiat. Jednak w przypadku konieczności przemieszczania ludności poza granice województwa koordynacją tych przedsięwzięć zajmuje się Inspektorat Obrony Cywilnej. Sprawy związane z ewakuacją dóbr kultury narodowej

---

1/ Państwa nie mające odpowiednich warunków do rozśrodkowania ze względu na dużą gęstość zaludnienia oraz usytuowanie obiektów, które mogą stanowić cele uderzeń BMR, a przy tym mające małe terytoria - zamierzają ochronę ludności organizować głównie poprzez rozbudowę schronów.

Państwa o mniejszej gęstości zaludnienia oraz nierównomiernie zaludnione /ZSRR, Węgry, Szwecja, Francja, Wielka Brytania/ zamierzają ochronę ludności organizować również poprzez rozśrodkowanie miast i aglomeracji uznanych za zagrożone BMR.

i dóbr materialnych są załatwiane przez zainteresowane resorty i ogniwa planujące i kierujące rozśrodkowaniem ludności.

Decyzja co do tego,czy, kiedy i w jakim rozmiarze podjąć i realizować ewakuację ludności i rozśrodkowanie załóg zakławów pracy jest podejmowana przez Komitet Obrony Kraju.

Rozśrodkowaniu podlegają następujące grupy ludności:

-ludność aktualnie nie zaangażowana produkcyjnie i obronnie,w tym w szczególności dzieci i młodzież do lat 16; osby nie zatrudnione w produkcji i nie zaangażowane obronnie w wieku emerytalnym; kobiety w ciąży /począwszy od 6 miesiąca/ oraz sprawujące bezpośrednią opiekę nad dziećmi do lat 7; osoby zupełnie lub czasowo niezdolne do pracy ze względów zdrowotnych, wymagające długotrwałego leczenia; opiekunowie osób ułomnych;

-pracownicy wraz z rodzinami zakładów pracy kontynuujących działalność w mieście w czasie wojny/stosownie do ustalonych na ten czas planów RO/;

-pracownicy wraz z rodzinami tych zakładów pracy, których działalność będzie kontynuowana poza miastem /np.biur projektowych, instytutów naukowych itp./.

Ewakuacja pierwszej grupy ludności,za wyjątkiem przemieszczenia mieszkańców domów opieki społecznej, opiera się w zasadzie na dobrowolności. W zależności jednak od stopnia zagrożenia - na podstawie decyzji właściwego komitetu obrony - może być obowiązkowe.

Rozśrodkowanie drugiej i trzeciej grupy /załóg zakładów pracy/ jest obowiązkowe.

Ludność z miast i agloweracji miejskich jest z reguły przemieszczana w granicach administracyjnych macieżystego województwa. W wyjątkowych przypadkach może ona być ewakuowana lub rozśrodkowywana na obszary sąsiednich województw.

W rejonach przewidzianych do przyjęcia przemieszczanej ludności miejscowe władze organizują przydzielanie odpowiednich po-

mieszczeń oraz zapewniają odpowiednie warunki bytowe.

Pomieszczenia do zakwaterowania osób przemieszczonych uzyskuje się przez dokwaterowywanie ich do zamieszkałych na tym terenie rodzin. Orientacyjna norma zakwaterowania wynosi w takim wypadku 5 m^2 na osobę /na jednego mieszkańca w rejonach przyjmujących przemieszczaną ludność przpada przeciętnie jedna osoba ewakuowana/.Ponadto na miejsca zakwaterowania przemieszczanych wykorzystuje się budynki użyteczności publicznej /domy wczasowe, internaty, szkoły itp./, jeżeli nie są one przewidziane dla innych celów.

Ewakuację ludności miast i aglomeracji miejskich realizuje się w dwóch etapach.

Pierwszy etap polega na szybkim opuszczeniu miasta. Jest on realizowany w ten sposób,że:

- część ludności uprawniona do przemieszczenia środkami transportu udaje się do "punktów załadowania" oddalonych około 10-15km od granic miasta,wykorzystując do tego miejskie środki komunikacji;
- pozostała częśćludności uprawnionej do przemieszczenia środkami transportu udaje się do "punktów załadowania" rozmieszczonych w granicach miasta;
- ludność,której przemieszczenie jest planowane pieszo udaje się bezpośrednio do "punktów rozdzielczych",znajdujących się na terenie powiatów przyjmujących ewakuowanych.

Czas realizacji pierwszego etapu powinien być jak najkrótszy.

Wyznaczenie punktów załadowania w mieście i poza miastem ma na celu umożliwić opuszczenie miasta przez ludność przeznaczoną do przewiezienia środkami transportu w jak najszybszym czasie i w sposób zorganizowany.Punkty załadowania rozmieszczane w granicach miasta są przeznaczone głównie dla ludzi mających trudności w poruszaniu się /matek z małymi dziećmi, chorych, starców, inwalidów itp./.

Drugi etap polega na przewiezieniu ludzi z punktów załadowania do punktów rozdzielczych, skąd przemieszczani są rozwożeni do docelowych miejsc pobytu.

Ilość środków transportu przeznaczonych do ewakuacji ludności zazwyczaj będzie ograniczona. Stąd też przewozy - aż do zakończenia ewakuacji - odbywać się będą na zasadzie rotacji między punktami załadowania a puntami rozdzielczymi.

Punkty rozdzielcze są lokalizowane są na obszarze powiatów przyjmujących ewakuowaną ludność, w pobliżu docelowych miejsc pobytu. Pojemność punktów rozdzielczych - podobnie jak punktów załadowania - powinna zapewniać dużą przepustowość, aby przemieszczani mogli jak najszybciej dotrzeć do docelowych miejsc pobytu.

Zakłady opieki społecznej i załogi zakładów pracy powinny być rozśrodkowywane bezpośrednio do miejsc docelowych, to jest z pominięciem zarówno punktów załadowania, jak i punktów rozdzielczych. Personel obsługujący zakłady opieki społecznej powinien w miarę możliwości zabierać uprawnionych do ewakuacji członków rodziny. Załogi zakładów pracy są rozśrodkowywane wraz z rodzinami.

Przy wyborze dróg przewozu /przemarszu/ przemieszczanej ludności w miarę możliwości unika się przekraczania większych przeszkód wodnych oraz skrzyżowań z drogami przewidywanymi do wykorzystywania w trakcie przegrupowania wojsk.

Do przewiezienia przemieszczanych z rejonów , w których są rozmieszczone punkty rozdzielcze do docelowych miejsc pobytu planuje się wykorzystywać wszystkie środki transportu jakimi rozporządzają władze powiatów przyjmujących ewakuowanych.

Dla zapewnienia porządku w czasie przemieszczania ludności przewiduje się organizować służbę regulacji ruchu. Porządek i bezpieczeństwo oraz ochronę mienia państwowego, społecznego i prywatnego w rozśrodkowywanym mieście /aglomeracji/ zapewniają

organizowane w tym celu stałe posterunki oraz piesze i zmotoryzowane patrole, z reguły odpowiedzialne za poszczególne bloki mieszkalne.Odpowiednie siły wyznacza się również do utrzymania porządku w punktach załadowania i punktach rozdzielczych.

Aby opracowane punkty plany ewakuacji ludności i rozśrodkowania załóg zakładów pracy były wykonalne nieodzownym staje się informowanie na bieżąco całego społeczeństwa o przedsięwzięciach z zakresu rozśrokowania już w okresie pokoju. Koniecznym jest , aby już w okresie pokoju osobom podlegającym rozśrodkowaniu wydać dokument uprawniający do opuszczenia miasta. Tego rodzaju dokument mógłby jednocześnie służyć jako podstawa do świadczeń ze strony władz i organów zaopatrujących; jako przepustka uprawniająca do opuszczenia miasta, podstawa do zameldowania się w miejscu przeznaczenia i upoważnienie do korzystania z wszystkiego co okaże się niezbędne w miejscu docelowego pobytu.

Osoby podlegające rozśrodkowaniu powinny zawczasu wiedzieć co mają ze sobą zabrać, jak przygotować mieszkanie przy opuszczaniu go i komu je przekazać pod opiekę, gdzie i w jakim czasie stawić się po zarządzeniu ewakuacji i rozśrodkowaniu.

Przydziały miejsc docelowych powinny w miarę możliwości uwzględniać indywidualne życzenia zainteresowanych /np.: wyjazd do rodzin, znajomych itd./.

3.4. Ratownictwo

W wypadku ewentualnej wojny z użyciem środków masowego rażenia - mimo szeregu przedsięwzięć obronnych - straty wśród ludności, zwłaszcza w dużych miastach i aglomeracjach miejskich mogą być ogromne. Liczenie z tym powoduje, że już w okresie pokoju przygotowuje się pod względem organizacyjno-mobilizacyjnym i szkoleniowym odpowiednie siły i środki do prowadzenia ratownictwa w rejonach porażenia.[1/]

1/ Rejonem porażenia określa się obszar, na którym stwierdzono niszczące działanie rażących czynników środków napadu powietrznego, we współczesnych warunkach szczególnie broni jądrowej, na siłę żywą i środki materialne.

Siły ratownicze przeznaczone do działania w rejonie porażenia dzieli się na trzy rzuty:

- I rzut stanowią zakładowe i terenowe oddziały lub grupy samoobrony oraz ocalała ludność w rejonie porażenia;

- II rzut stanowią specjalistyczne oddziały samoobrony oraz jednostki zmilitaryzowane przeznaczone do ratownictwa a pozostające w dyspozycji miasta lub powiatu;

- III rzut stanowią jednostki zmilitaryzowane i wojskowe przeznaczone do ratownictwa a stanowiące odwodowe siły województwa lub też siły oddane do jego dyspozycji, bądź też siły szczebla centralnego.

Rozwinięcie sił i środków poszczególnych rzutów następuje w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Siły pierwszego rzutu pozostają w miejscach formowania /w uzasadnionych przypadkach jedynie zakładowe oddziały samoobrony mogą być wyprowadzane do rejonów wyczekiwania/, siły drugiego rzutu wyprowadza się do rejonów wyczekiwania, a trzeciego rzutu - do rejonów wyjściowych.

Całością prac związanych z rozwinięciem poszczególnych jednostek i urządzeń kierują odpowiednie urzędy miejskie /powiatowe, wojewódzkie/ i komórki resortowe odpowiedzialne za ich organizację. Pełną odpowiedzialność za terminowe rozwinięcie sił i środków przeznaczonych do prowadzenia akcji ratowniczej ponoszą szefowie obrony cywilnej odpowiednich szczebli kierowania. Odpowiedzialność ta trwa - w przypadku sił drugiego rzutu i w niektórych przypadkach zakładowych oddziałów samoobrony pierwszego rzutu - do czasu osiągnięcia przez te siły rejonów wyczekiwania. Z chwilą osiągnięcia rejonów wyczekiwania oddziały mogą zostać podporządkowane dowództwu zgrupowania jednostek ratowniczych, tworzonemu dla kierowania akcją ratowniczą. Siły trzeciego rzutu, podporządkowania wojewódzkiego i centralnego, z chwilą osiągnięcia rejonów wyjściowych podlegają wojewódzkim lub centralnym zespołom koordynacji akcjami ratowniczymi. Na czas trwania akcji ratowniczej siły

szczebla centralnego i pozostające w dyspozycji okręgu wojskowego mogą bezpośrednio podlegać województwu.

Kierowanie i koordynowanie akcjami ratowniczymi obejmuje całokształt działalności dowódców oddziałów ratowniczych oraz organów kierowniczych obrony cywilnej przede wszystkim w zakresie ratowania ludności, a następnie ocalenie przed zniszczeniem dóbr kultury narodowej i dóbr materialnych oraz własności obywateli.

Kierowanie akcjami ratowniczymi obejmuje jednostki ratownicze, zgrupowania ratownicze oraz odnosi się do szczebla zakładu, gminy, miasta i powiatu. Koordynowanie akcjami ratowniczymi odbywa się na szczeblu wojewódzkim i centralnym. Dla celów kierowania na odpowiednich szczeblach powołuje się zespoły kierowania akcjami ratowniczymi natomiast dla celów koordynowania - na odpowiednich szczeblach powołuje się zespoły koordynacji akcjami ratowniczymi.

Działanie jednostek ratowniczych w rejonie porażenia może poprzedzić ogłoszenie alarmu o zagrożeniu powietrznym. Po ogłoszeniu alarmu ludność oraz oddziały samoobrony pozostające w mieście schodzą do schronów i ukryć, a posterunki obserwacyjne oddziałów samoobrony pozostają w wyznaczonych im miejscach i prowadzą obserwację środków, sposobów i skutków napadu powietrznego przeciwnika. Siły i środki ratownicze w rejonach wyczekiwania i wyjściowych także korzystają z ukryć pozostając w pełnej gotowości do działania.

Po zakończeniu napadu powietrznego wchodzą do akcji w rejonie porażenia siły pierwszego rzutu - ocalałe oddziały samoobrony oraz ocalała ludność, która znalazła się bezpośrednio w rejonie porażenia i jest zdolna do działania. Głównym celem tego etapu akcji jest udzielenie pierwszej pomocy poszkodowanej ludności, gaszenie pojedynczych pożarów, lokalizacja i naprawa uszkodzeń rzutujących na prowadzenie akcji, a przede wszystkim prowadzenie rozpoznania. Siły te przystępują do akcji jako pierwsze.

W następnej kolejności do prowadzenia akcji ratowniczej przystępują siły drugiego rzutu /zasadnicze siły ratownicze/, znajdujące się w rejonach wyczekiwania. Jako pierwsze wyruszają pododdziały porządkowo-ochronne /nie licząc rozpoznania ogólnego i specjalistycznego/ i na granicy trzeciej strefy organizują kordon otoczenia zewnętrznego. Za nimi wchodzą pododdziały przeciwpożarowe, ratownictwa technicznego i część sił odkażania i dezaktywacji /jeżeli są odpowiednie drogi dojazdu/, których zadaniem jest przygotowanie dróg i przejazdów w takim stopniu aby stworzyć możliwość dotarcia do rejonów szczególnie porażonych innym siłom ratowniczym. W dalszej kolejności przesuwają się pododdziały medyczno-sanitarne, ratownictwa technicznego ze sprzętem ciężkim i pozostała część oddziałów odkażania i dezaktywacji.

Siły drugiego rzutu wykonują zasadnicze prace ratownicze związane z ratowaniem ludzi, udzielając im pierwszej pomocy lekarskiej i prowadząc ewakuację do zakładów leczniczych. Gaszą one pożary, odgruzowują budowle ochronne i wydobywają z nich porażonych przeprowadzają dezaktywację terenu, sprzętu, żywności, wody, paszy itp.

Siły trzeciego rzutu wchodzą do akcji ratowniczej na korzyść tych obiektów, które poniosły największe straty sanitarne. Decyzja co do tego jakie jednostki trzeciego rzutu powinny działać na korzyść określonych porażonych obiektów pozostaje w gestii władz wojewódzkich. Należy przy tym dążyć do tego, aby dokonywać jak najmniej zmian w stosunku do planu prowadzenia ratownictwa opracowanego przed wybuchem wojny. Siły trzeciego rzutu mając przygotowany front robót przez siły pierwszego i drugiego rzutu mogą wykonywać prace szczególnie pracochłonne.

Jednostki pożarnicze rozpoczynają pracę z chwilą uzyskania odpowiednich danych od organów rozpoznania ogólnego i specjalistycznego. Akcję gaśniczą jako pierwsze rozpoczynają pododdziały

przeciwpożarowe formacji samoobrony. Następnie do gaszenia pożarów przystępują jednostki przeciwpożarowe drugiego rzutu, których zasadniczym zadaniem jest powstrzymanie pożarów na określonej rubieży, a także podział rejonu pożarów na mniejsze odcinki, które mogą być stosunkowo łatwiej lokalizowane. Kolejny etap akcji gaśniczej polega na likwidacji zlokalizowanych i podzielonych skupisk pożarów.

Jednostki ratownictwa technicznego prowadzą prace związane z jak najszybszym dotarciem do zasypanych, udzieleniem im pomocy i wydobyciem ich z pomieszczeń odciętych od otoczenia. W pierwszym etapie prace ratownicze prowadzą ocalałe oddziały samoobrony oraz ludność, która znalazła się w rejonie porażenia i jest zdolna do działania. Następnie wprowadza się jednostki drugiego rzutu, których praca powinna się koncentrować na: wydobywaniu ludzi z silnie zagruzowanych względnie zniszczonych budowli ochronnych, wydobywaniu ludzi z pomieszczeń zasypanych we wnętrzu ruin, sprowadzaniu ludzi z górnych pięter zniszczonych budynków. Równolegle z tymi pracami należy wykonywać określone przejścia i przejazdy potrzebne do rozwinięcia działań przez inne jednostki, a także prace wyburzeniowe i zabezpieczające. Należy także zlokalizować uszkodzenia w urządzeniach gospodarki komunalnej.

Dla wykonania zadań jednostkom ratownictwa technicznego przydziela się odcinki prac, które z kolei są dzielone na obiekty pracy. W obiektach, w zależności od konkretnych potrzeb, mogą pracować plutony lub sekcje oddziałów ratownictwa technicznego.

Jednostki medyczno-sanitarne wykonują następujące podstawowe zadania: udzielają pierwszej doraźnej pomocy przedlekarskiej, a następnie lekarskiej /ogólnej i specjalistycznej/, dokonują segregacji poszkodowanych i ich ewakuacji do szpitali i zastępczych miejsc szpitalnych. W rejonie porażenia jako pierwsze rozpoczynają akcję ratowania ludzi osoby wchodzące w skład służb /drużyn/ medyczno-sanitarnych ocalałych oddziałów samoobrony.

Następnie po upływie około dwóch godzin od chwili uderzenia jądrowego siły te nawiązują współpracę z oddziałami pierwszej pomocy medycznej i zmilitaryzowanymi oddziałami pierwszej pomocy medycznej wkraczającymi do rejonów porażenia jako drugi rzut sił ratowniczych. Wejście do akcji sił drugiego rzutu rozpoczyna zasadniczy etap prac z zakresu ratownictwa porażonych.

Drużyny wynoszenia poszkodowanych zbierają i udzielają pierwszej pomocy doraźnej poszkodowanym, znajdującym się na otwartej przestrzeni oraz wydobywanym ze schronów, ukryć zabezpieczających i szczelin przeciwlotniczych bądź też z gruzów. W miejscu znalezienia poszkodowanego udzielają tylko niezbędnej pomocy, takiej jak: zatrzymanie krwawienia, unieruchomienie złamanej kończyny, podanie środka przeciwbólowego itp. Jeżeli poszkodowany nie może poruszać się o własnych siłach, przenosi się go na noszach do punktu zbiórki poszkodowanych, który rozmieszcza się w odległości około 500 m od rejonu działania oddziału pierwszej pomocy medycznej. Następnie poszkodowanych przenosi się do punktów zabiegowych, które rozmieszcza się w granicach około 5-10 km od punktu zerowego wybuchu jądrowego. Do punktów zabiegowych kieruje się tylko ciężko lub średnio rannych. Lekko ranni, po udzieleniu pierwszej pomocy, są kierowani razem z ludnością bezdomną do punktów zbiórki, a następnie do punktów rozdzielczych, skąd dalej do stałych rejonów zakwaterowania.

Jednostki odkażania i dezaktywacji prowadzą prace polegające na likwidacji skażeń powstałych po uderzeniu jądrowym. Do ich zasadniczych zadań należy: rozpoznanie skażeń terenu, dezaktywacja i odkażanie terenu, zabudowań, transportu, sprzętu, odzieży, prowadzenie zabiegów specjalnych skażonych ludzi oraz kontroli dozymetrycznej ludzi, sprzętu, odzieży, żywności, wody itp.

Niezależnie od rozwijanych przez jednostki odkażania i dezaktywacji punktów zabiegów specjalnych mogą być również organizo-

wane urządzenia stałe a mianowicie:

- stałe kąpieliska odkażania /SKO/ - w łaźniach oraz innych przystosowanych do tego celu obiektach;
- punkty odkażania odzieży /POO/ - w pralniach i farbiarniach oraz innych obiektach tego typu;
- punkty odkażania środków transportowych /POT/ - na bazie obiektów zaplecza samochodowego.

Jednostki porządkowo-ochronne są przeznaczone do wykonywania następujących zadań: ograniczenia /zamknięcia/ ruchu kołowego i pieszego do rejonu i z rejonu porażenia, utrzymania porządku publicznego, regulacji ruchu, zabezpieczenia właściwej pracy jednostkom ratowniczym, ochrony ocalałego i opuszczonego mienia oraz identyfikacji zabitych i rannych.

Dla utrzymania porządku i bezpieczeństwa w rejonie porażenia jednostki porządkowo-ochronne organizują system kontroli i regulacji ruchu. Celem uniemożliwienia ruchu z zewnątrz do rejonu porażenia i z rejonu porażenia na zewnątrz organizuje się kordon posterunków otoczenia zewnętrznego i wewnętrznego.

Kordon posterunków otoczenia zewnętrznego wystawia się na granicy rejonu porażenia bronią jądrową /0,1 kg/cm^2/. Jeżeli jednak omawiana granica przebiega poza zwartą zabudową miasta, to za granicę rejonu porażenia należy przyjąć skraj zwartej zabudowy miasta.

Kordon posterunków otoczenia wewnętrznego wystawia się wzdłuż granicy terenu skażonego /0,5 R/h/. Ponieważ z biegiem czasu granica ta będzie się zmieniać, należy także przesuwać kordon. Zasadniczym zadaniem kordonów otoczenia zewnętrznego i wewnętrznego jest niedopuszczenie do nie kontrolowanego ruchu ludności z rejonu porażenia, a także z zewnątrz do rejonu porażenia.

3.5. Właściwości obrony cywilnej w zakładach pracy i instyrucjach użyteczności publicznej

W zakładach pracy i instatucjach użyteczności publicznej rozwiązania wymagają wszystkie omówine już problemy z zakresu

obrony cywilnej.[1/] Ze względu na specyfikę zakładów pracy i funkcje spełniane przez instytucje użyteczności publicznej rozwiązania te mają szereg właściwości.

Z tematyką szkolenia obronnego dotyczącą zapoznania z działaniem broni masowego rażenia, możliwościami wykorzystania środków podręcznych do samoobrony i udzielania pierwszej pomocy porażonym załogi zakładów pracy i personel instytucji użyteczności publicznej zapoznają się na ogólnie przyjętych zasadach. Tematyka dotycząca alarmowania i sposobów zachowania się po ogłoszeniu alarmu powinna uwzględniać specyfikę danego zakładu pracy, a w odniesieniu do instytucji użyteczności publicznej - również spełnianą funkcję. Wymaga to zwłaszcza szczegółowego zapoznania załóg zakładów pracy ze sposobem przekazywania sygnałów alarmowych w trakcie pracy. Warunki pracy mogą bowiem zmuszać do dublowania sygnałów fonicznych, sygnałami świetlnymi lub stosowania szeregu innych - przystosowanych do specyfiki zakładu - rozwiązań. W instytucjach użyteczności publicznej w trakcie szkolenia zwraca się szczególną uwagę na alarmowanie osób, które znajdą się w instytucji oraz na kierowanie tych osób do pomieszczeń ochronny-ch. Związane to jest z koniecznością zachowania dyscypliny i porządku, a przez to uniknięcia niezwykle groźnej /w warunkach masowego korzystania z szeregu instytucji przez społeczeństwo/ paniki.

Zakłady pracy, jak również instytucje użyteczności publicznej z reguły są włączone do centralnego systemu alarmowania. Wymaga to od nich utrzymania w stałej gotowości urządzeń alarmowych oraz zorganizowania wewnętrznego systemu sygnalizacyjnego. W odniesieniu do instytucji użyteczności publicznej ma to szczególne znaczenie gdyż chodzi nie tylko o ochronę zatrudnionych w instytucji, ale również w nie mniejszej mierze o ochronę obywateli korzystających z jej usług.

1/ Szkolenie obronne, system alarmowania, ochrona na miejscu i przez rozśrodkowanie, ratownictwo.

Ukrycia w zakładach pracy buduje się w ilości zabezpieczającej ochronę dla całego stanu zmiany pracującej. W zakładach zajmujących przestrzennie duże obszary budowle ochronne powinny być umiejscawiane tak, aby umożliwiało to szybkie zejście do nich załogom poszczególnych komórek produkcyjnych i organizacyjnych. Ponadto w ich usytuowaniu muszą być uwzględnione możliwości rażącego działania wtórnych skutków napadu powietrznego, wynikających ze specyfiki danego zakładu /w rafineriach - pożarów produktów naftowych, w zakładach chemicznych - wydzielania się oparów itp./.

W instytucjach użyteczności publicznej budowle ochronne muszą uwzględniać potrzeby personelu tych instytucji, a ponadto potrzebę ochrony użytkowników, którzy w czasie napadu mogą znaleźć się w obrębie instytucji.

Pomimo zapewnienia ukryć załogi kontynuujące produkcję w czasie wojny przewiduje się rozśrodkowywać /wraz z rodzinami/ na obszary położone za ostatnią strefą rażenia ewentualnego uderzenia jądrowego. Wymaga to stałego, zorganizowanego dowożenia do pracy zmian pracujących.

Rozśrodkowanie załóg zakładów pracy planowane jest ze względu na:

- konieczność zapewnienia większego bezpieczeństwa po pracy;
- stworzenie przesłanek dla osobistego psychicznego odczucia większego stopnia bezpieczeństwa;
- możliwość utrzymania większej dyscypliny pracy;
- możliwość wykorzystania zmian odpoczywających do akcji ratowniczej w wypadku, gdy zakład pracy stanie się obiektem uderzenia.

Ustalaniem, które zakłady pracy będą rozśrodkowywały swoje załogi /wraz z rodzinami/ zajmują się odnośne resorty w porozumieniu z szefami obrony cywilnej województw. Władze terytorialne w oparciu o te uzgodnienia we własnych planach obronnych wskazują

rejony,do których załogi mają być przemieszczone, drogi oraz środki przewozu.

Rejony,do których załogi mają być przemieszczone nie powinny znajdować się dalej niż 1,5 - 2 godziny dojazdu do zakładu pracy Wynika to z konieczności zapewnienia odpoczynku po pracy. Istotnym zagadnieniem jest stworzenie w tych rejonach niezbędnych warunków dla zaspakajania podstawowych potrzeb bytowych. W rejonach nowego zamieszkania powinny również być przygotowane odpowiednie budowle ochronne zapewniające ochronę na miejscu. Wykonują je sami zainteresowani.

Najbardziej dogodnymi rejonami do przyjęcia rozśrodkowywanych załóg zakładów pracy są obszary rekreacyjne, przystosowane do wchłaniania napływowej ludności już w czasie pokoju. Dlatego też jeżeli tego rodzaju obszary znajdują się w pobliżu rozśrodkowywanych zakładów powinny one być w planowaniu brane pod uwagę w pierwszej kolejności.

W trakcie ustalania pojemności obszarów przyjmujących przemieszczane załogi /wraz z rodzinami/ wyłoni się szereg trudności, które mogą zaniżać wskaźniki warunkujące rozmieszczanie rozśrodkowywanych. Mogą to być trudności związane z: zaopatrywaniem w wodę, żywność i opał; opieką medyczną i utrzymaniem warunków sanitarnych; możliwością zapewnienia dzieciom nauki; koniecznością przystosowania kwater itp. Wyłonione trudności i ustalone w oparciu o nie zmniejszone możliwości rozmieszczenia rozśrodkowywanych nie zawsze będą uwzględniane w podejmowanych decyzjach. W tych przypadkach trudności, które wpływają na zaniżenie pojemności przyjmujących obszarów lub pogarszają warunki bytowania muszą być usunięte. Usunięcie ich będzie jednak z reguły możliwe w okresie poprzedzającym wojnę tylko wówczas, gdy potrzeby związane z rozśrodkowaniem będą pokrywaąy się z potrzebami występującymi już w okresie pokoju.

Do dowożenia do pracy zmian odpoczywających mogą być wykorzystywane różne środki transportu. Podstawowym będzie transport

samochodowy, chociaż najcelowiej jest wykorzystywać zelektryfikowane odcinki linii kolejowych ze względu na ich dużą przepustowość i z reguły minimalne wykorzystywanie tego rodzaju odcinków podmiejskiej trakcji elektrycznej do przewozów wojskowych. W przypadku braku możliwości wykorzystywania sieci kolejowej musi się załogom zapewnić przewóz samochodami.

Transport samochodowy przewiduje się wykorzystywać w sposób scentralizowany. Lepszą efektywność jego wykorzystania można też osiągnąć przez ustalenie różnych godzin zmiany załóg w poszczególnych zakładach, tak aby jedna kolumna transportowa /pozostająca zazwyczaj w dyspozycji PKS/ mogła obsłużyć kilka zakładów pracy lub kilka wydziałów większego zakładu pracy. Wykorzystanie środków transportowych do przewozu pracowników zajmują się wydziały komunikacji urzędów powiatowych i wojewódzkich we współpracy z kierownictwem zainteresowanych zakładów.

Dla zapewnienia bardziej sprawnego przewozu pracowników w pobliżu zakładu pracy i w rejonach zamieszkania ustala się punkty załadowcze. Ilość tych punktów powinna być uzależniona od możliwości transportu, przestrzennego usytuowania poszczególnych oddziałów zakładu pracy, rozmieszczenia rodzin pracowników w nowym miejscu zamieszkania oraz od potrzeb związanych z bezpieczeństwem w czasie załadowania i wyładowania.

Dla zwiększenia bezpieczeństwa w zakładzie pracy zmiany załóg dokonuje się w różnym czasie, poszczególnymi wydziałami lub nawet mniejszymi komórkami organizacyjnymi.

Rozśrodkowanie załóg zakładów pracy stwarza również lepsze warunki dla prowadzenia akcji ratowniczej. Istnieje bowiem możliwość zorganizowanego wykorzystania części zakładowego oddziału samoobrony, którą stanowią pracownicy zmian odpoczywających, znajdujący się poza zakładem pracy. Ponadto w akcji ratowniczej może być wykorzystywana część załogi zmian odpoczywających ze względu na takie jej rozmieszczenie, które pozwala na szybkie

użycie do akcji ratowniczej. Wykorzystywani do ratownictwa pracownicy będą znali rozmieszczenie ukryć i specyfikę zakładu, co będzie sprzyjało sprawniejszemu prowadzeniu akcji.

Użycie załogi w akcji ratowniczej ma i tę cechę charakterystyczną, że obok ratowania poszkodowanych będzie ona również ratowała i zabezpieczała środki produkcyjne, surowce, gotowe produkty.

W instytucjach użyteczności publicznej ratownictwo może być również prowadzone przy udziale zakładowego oddziału samoobrony, częściej jednak w ramach ogólnej akcji ratowniczej.

3.6.Działanie obrony cywilnej w wypadku katastrof i klęsk żywiołowych

Formacje samoobrony i jednostki zmilitaryzowane są przygotowywane do działań w czasie wojny i pod tym kątem są szkolone. Nie dotyczy to specjalistycznych służb ratowniczych/resortowych i komunalnych/ funkcjonujących w czasie pokoju, które jako ekipy pogotowia czy ekipy ratownicze są wykorzystywane w określonych sytuacjach w wypadku awarii lub katastrofy. Nie dotyczy to również w pełni zakładowych oddziałów samoobrony występujących częściowo lub w całości w razie wypadku na terenie zakładu pracy.

W ostatnich latach obserwowaliśmy coraz częstsze wykorzystywanie sił ratowniczych w wypadku klęsk żywiołowych, w których, dzięki tworzeniu specjalnych sztabów czy komitetów, można było prowadzić skoordynowane akcje różnych sił i służb odpowiednio do zaistniałej sytuacji.

Wobec coraz bardziej komplikujących się warunków jakie stwarza rozwój przemysłu, komunikacji, systemów wodnych, energetycznych i innych, każda współczesna katastrofa powoduje znacznie większe zagrożenie niż kiedykolwiek. Powódź, która kiedyś zalewała pola uprawne i położone w dolinie wsie może dzisiaj sięgnąć zbudowanego na obszarze zalewowym zakładu przemysłowego, w którym

może wyzwolić substancje trujące lub szkodliwe dla otoczenia. Pożar może spowodować wybuch gazu, zwarcia w sieci elektrycznej, a przy gęstszej zabudowie może znacznie się rozprzestrzenić. Przerwanie tamy spiętrzającej tysiące metrów sześciennych wody może gwałtownie i niespodziewanie spowodować nieobliczalne straty ludzkie i materialne.

Wszystko to powoduje, że do likwidacji skutków jednej określonej katastrofy nie tylko trzeba wprowadzać wiele wyspecjalizowanych służb awaryjno-ratunkowych, ale trzeba również koordynować ich działanie, a przede wszystkim planować to działanie w odniesieniu do wszystkich dających się przewidzieć katastrof i klęsk.

Warunkiem sprawnego działania w takich wypadkach jest posiadanie odpowiednio przygotowanych organów kierowniczych, znających wszechstronnie możliwości działania podporządkowanych im służb i możliwości uzyskania pomocy z wyższego szczebla, wyposażonych w niezbędne środki zapewniające szybką wymianę informacji i dysponujących odpowiednimi uprawnieniami. Organa te działające przy właściwym przedstawicielu administracji będącym równocześnie szefem obrony cywilnej, miałyby zadanie pełnego rozeznania warunków bezpieczeństwa i zagrożeń występujących na podległym im terenie i opracowanie - w oparciu o to rozeznanie i opinie ekspertów - szczegółowych planów ratownictwa we wszelkich przewidywanych okolicznościach w jakich może wydarzyć się katastrofa czy klęska. Każde prawdopodobieństwo katastrofy powinno być przedmiotem szczegółowej analizy dla określenia jej ewentualnych rozmiarów i zasięgu, a także dla określenia ilości i rodzaju sił i środków niezbędnych do likwidacji skutków katastrofy, do zabezpieczenia zagrożonych ludzi i dóbr materialnych.

Klęski żywiołowe i niektóre katastrofy mają charakter przestrzenny, co wymaga zorganizowanego współdziałania na różnych szczeblach kierowania. Opracowanie planów ratownictwa uprościłoby

znacznie to współdziałanie i zapewniłoby wprowadzenie we właściwym czasie odpowiednich sił odwodowych.

Za koniecznością takiego planowania przemawia przykład takiej katastrofy jak pęknięcie tamy zamykającej duży zbiornik wodny, a takie wydarzenie należy przewidywać, bez względu na zapewnienia projektantów i wykonawców bo niejedna już tama nie wytrzymała naporu wody. Pęknięcie zapory wodnej we Frejus we Francji pokazało, że o wiele łatwiejsze byłoby przeprowadzenie akcji ratowniczej, gdyby obliczono zawczasu jaki obszar obejmie powstała gwałtowma fala powodziowa, skąd i dokąd należy ewakuować ludzi i w jakiej kolejności, jakie doraźne zabezpieczenia są niezbędne dla ograniczenia rozmiarów katastrofy, jakie siły muszą być zaangażowane do tego celu. Podobnie wygląda sprawa z innymi dającymi się przewidzieć katastrofami.

Mimo, że katastrofy i klęski można sklasyfikować w określone kategorie: pożar, powódź, katastrofa komunikacyjna, budowlana, przemysłowa itd., to każda, która wydarzy się rzeczywiście będzie miała swoisty charakter, wymagający nieraz zastosowania innych niż planowano lub dodatkowych sił i środków oraz zabiegów zabezpieczających. Przypomnijmy katastrofę pociągu, w którego składzie były cysterny z resztkami chloru. Trzeba było nie tylko usunąć skutki komunikacyjne katastrofy pracując w maskach przeciwgazowych, ale również zarządzić i przeprowadzić ewakuację okolicznych mieszkańców wraz z dobytkiem. Podyktowane to było duszącymi właściwościami tego gazu. A gdyby to nie były puste cysterny tylko z resztkami gazu ?

Ponieważ podstawowym czynnikiem ograniczającym rozmiary katastrofy jest szybkość interwencji i wprowadzenie właściwych sił w ilości odpowiadającej rozmiarom wypadku, konieczne jest posiadanie sprawnego systemu rozpoznania i alarmowania zainteresowanych sztabów i oddziałów ratowniczych.

Mamy opracowaną teorię prowadzenia akcji ratowniczych w rejonie porażenia jądrowego, która ustala zasadę, że akcja

ratownicza w sytuacji, w której chodzi o życie ludzkie - a o to chodzi przede wszystkim - powinna być zakończona przed krytycznym czasem przetrwania w określonych warunkach zagrożenia i że powinna być ona prowadzona dopóty, dopóki istnieje choćby minimalna szansa uratowania ludzi. Zasada ta powinna obowiązywać we wszystkich akcjach prowadzonych również w czasie pokoju. Nie chodzi oczywiście tylko o wytrwałość w prowadzeniu akcji - tę obserwowaliśmy we wszystkich znanych nam z prasy akcjach ratowniczych, ale przede wszystkim o niezwłoczne zastosowanie odpowiednich sił, środków i sposobów działania zapewniających możliwie szybki ratunek. Warunek ten może być spełniony tylko przez zaznajomiony z zagrożonymi obiektami i fachowo przygotowany sztab i przez dobrze wyszkolone szybko wchodzące do akcji oddziały ratownicze.

Rozwiązania organizacyjne zapewniające integrację sił awaryjno-ratowniczych i sprawne kierowanie nimi w działaniach w czasie pokoju muszą być przedmiotem bardzo wnikliwych badań i prób, bowiem zagrożenia wojenne są niczym innym jak spotęgowanymi wielokrotnie i coraz to większymi zagrożeniami okresu pokojowego. Wszystkie dobre rozwiązania pokojowe mogą być bezpośrednio, w innej tylko skali, transponowane na okres wojny bez większych zmian, a to zapewni obronie cywilnej pełną zdolność do działania już w momencie wybuchu wojny.

Podstawowe siły awaryjno-ratownicze: straż pożarna, pogotowie ratunkowe, pogotowia techniczne różnych służb komunalnych i resortowych, są podporządkowane różnym pionom i nie ma organu, który mógłby, na podstawie swojej decyzji, wezwać wszystkie te służby do określonego wypadku i miał wpływ na ich działanie jako całości. W wielu wypadkach widzi się konieczność integracji działania, która zapewniłaby znacznie większą sprawność w prowadzeniu akcji pod jednym kierownictwem lokalnego sztabu obrony cywilnej.

4. DZIAŁANIE SIŁ ZBROJNYCH NA RZECZ OBRONY CYWILNEJ ORAZ SIŁ OBRONY CYWILNEJ NA RZECZ SIŁ ZBROJNYCH

Siły zbrojne znajdujące się na obszarze kraju mogą wchodzić w skład wojsk operacyjnych bądź też przeznaczonych do obrony terytorium kraju.

Napad powietrzny może zastać jednostki sił zbrojnych w czasie: osiągania przez nie gotowości bojowej, pobytu w rejonach ześrodkowania, przegrupowania, wykonywania zadań, odtwarzania sił i środków. Najbardziej wrażliwe na uderzenia z powietrza, a szczególnie na uderzenia środkami masowego rażenia są wojska w okresach osiągania przez nie gotowości bojowej. Ze szczególnym zagrożeniem uderzeniami z powietrza należy liczyć się zwłaszcza w okresach masowych przegrupowań wojsk. Wiąże się to z tym, że walczące strony usiłują w tym czasie osiągnąć bardziej korzystne położenie militarne.

W naszych, polskich warunkach geograficznych porażenie wojsk bronią masowego rażenia w dowolnym rejonie kraju obejmie swoim zasięgiem również ludność cywilną. Uderzenia skierowane na skupiska ludności cywilnej nie zawsze jednak będą wpływać bezpośrednio na stan gotowości bojowej wojsk względnie na wykonywanie stojących przed nimi zadań. Skutki tych uderzeń wojska mogą odczuć w okresie późniejszym. Chodzi tu szczególnie o świadczenia osobowe i rzeczowe, bowiem duże aglomeracje miejskie na skutek uderzeń jądrowych nie będą w stanie w ogóle lub przez dłuższy czas dostarczać wojskom odpowiedniej ilości rezerw osobowych, ani też planowanego do przekazania siłom zbrojnym sprzętu.

Porażone ośrodki miejskie bez względu na posiadany stan sił ratowniczych zawsze będą odczuwały ich niedostatek. Każde zagrożenie życia ludzkiego wymaga bowiem jak najszybszej pomocy. Również szybka i niezbędna okaże się potrzeba pomocy w gaszeniu

pożarów i w innych pracach mających na celu zapobieżenie powiększającym się stratom i ochronę ocalałego majątku narodowego.

Pomoc porażonym ośrodkom miejskim może być okazana przez wojska.

Specjalnie do tego celu przeznaczonymi są jednostki wojsk obrony terytorialnej. Posiadają one organizację i wyposażenie techniczne dostosowane do realizacji zadań ratowniczych, przy czym głównie do ratownictwa technicznego. Pozostałe wojska obrony terytorium kraju, oprócz zadań do których wykonywania są przeznaczone, mogą również być użyte do działania na rzecz obrony cywilnej.

Wojska obrony terytorium kraju centralnego i okręgowego podporządkowania w krytycznych sytuacjach mogą ograniczyć względnie przerwać wykonywane przez nie zadania i przejść do realizacji prac na rzecz obrony cywilnej. W rozważaniach teoretycznych trudno jednak jednoznacznie sprecyzować kiedy można wojska oderwać od zadań o charakterze militarnym i użyć do ratownictwa ludności. Decyzje takie będą musiały być poprzedzone szczegółową i wnikliwą oceną konkretnej sytuacji, bowiem użycie wojsk do ratownictwa musi być podyktowane wyższą potrzebą wynikającą z ogólnej koncepcji obronnej kraju.

W planach okresu pokojowego przewiduje się szereg wariantów użycia wojsk obrony terytorium kraju do działania na rzecz obrony cywilnej. Natomiast użycie wojsk w konkretnie wytworzonej sytuacji może nastąpić za zgodą dowódcy przełożonego, zwłaszcza jeżeli dany oddział lub pododdział przewidywany jest do wykonania kilku różnych zadań.

Wojska obrony terytorium kraju z reguły są z góry przewidywane do działania w określonych rejonach, a stąd też mają możliwość już wcześniej zapoznać się z istniejącymi w tych rejonach warunkami. Dowódcy i sztaby poszczególnych jednostek

rozpatrując wspólnie z terenowymi sztabami wojskowymi różne warianty współdziałania są w stanie również uwzględniać możliwość wykonywania przez jednostkę zadań na rzecz obrony cywilnej.

Jednostkom wojsk obrony terytorialnej /brygadą, pułkom i bataionom OT/ mogą być przydzielane rejony do samodzielnego prowadzenia akcji ratowniczej. W takich wypadkach jednostki te muszą być odpowiednio wzmocnione siłami ratownictwa medycznego i przeciwpożarowego, a w razie potrzeby mogą im być również przydzielane maszyny inżynieryjne.

Wojska operacyjne w odróżnieniu od wojsk obrony terytorium kraju na obszarze kraju, a zwłaszcza w określonych rejonach /stałych/ będą zazwyczaj przebywały krótko. Ich głównym zadaniem jest bowiem szybkie osiągnięcie nakazanych stanów gotowości bojowej i wykonywanie określonych zadań wynikających z planów operacyjnych.

Należy liczyć się z tym, że istniejąca sytuacja na terenie województwa, okręgu wojskowego, a niekiedy i państwa może spowodować potrzebę użycia jednostki lub szeregu jednostek wojsk operacyjnych do ratowania ludności cywilnej. W tym samym czasie sytuacja na froncie zewnętrznym może dyktować konieczność natychmiastowego zasilenia nimi pierwszych rzutów dla rozwijania powodzenia względnie przejścia do obrony określonej rubieży. Zatem, chociaż jednostki wojsk operacyjnych mogą być użyte do działania na rzecz obrony cywilnej, to przy podejmowaniu takiej decyzji muszą być uwzględniane warunki powstałe na obszarze kraju i na froncie zewnętrznym. Decyzje takie będą przy tym musiały być podejmowane na wyższych szczeblach dowodzenia wojskami.

O ile wojskom systemu OTK można było już w okresie pokojowym planować działania na rzecz obrony cywilnej to nie sposób dokonać tego w stosunku do wojsk operacyjnych. Planowanie użycia wojsk operacyjnych do działań na rzecz obrony cywilnej może odbywać się w konkretnym przypadku zaistniałej sytuacji, jeżeli

dowództwo operacyjne wyrazi aprobatę użycia określonej jednostki do ratownictwa w porażonym rejonie.

Planując użycie jednostki wojsk operacyjnych do prowadzenia akcji ratowniczej należy uwzględnić: rodzaj jednostki, jej stan, położenie w stosunku do rejonu akcji ratowniczej, możliwy czas podejścia jednostki, rodzaj transportu i sprzętu jakim jednostka dysponuje do prowadzenia akcji, jak długo może być zaangażowana w działaniach, warunki zaopatrzenia, potrzeby rotacji zmian pracujących oraz jakimi środkami łączności dana jednostka dysponuje. Wszystkie wymienione dane powinny być uzgodnione przy pierwszym spotkaniu z przedstawicielem kierowanej do działań jednostki, które powinno nastąpić w jak najkrótszym czasie po podjęciu decyzji o skierowaniu jednostki do wykonywania zadań na rzecz obrony cywilnej. Może to nastąpić po zgłoszeniu się w terenowym sztabie wojskowym /sztabie obrony cywilnej/ przedstawiciela przydzielonej jednostki, względnie po wysłaniu do tejże jednostki przedstawiciela miejscowego sztabu wojskowego /PSzW, WSzW/.

Jednostka wojsk operacyjnych może prowadzić działania na rzecz obrony cywilnej pod wyłącznym kierownictwem przedstawiciela szefa miejscowego ogniwa obrony cywilnej. Przedstawiciel taki jest bowiem osobą najbardziej predystynowaną do precyzowania zadań poszczególnym zgrupowaniom ratowniczym, on bowiem będzie najlepiej znał potrzeby danego rejonu. Dowódca jednostki wojsk operacyjnych może pełnić funkcję zastępcy kierownika prowadzonej w rejonie porażonym akcji.

Kolejnym problemem wspólnych działań są świadczenia obrony cywilnej na rzecz wojsk. Swiadczenia takie mogą być dokonywane na korzyść zarówno wojsk obrony terytorium kraju, jak i wojsk operacyjnych. Podobnie jak w działaniach wojsk obrony terytorium kraju na rzecz obrony cywilnej tak i w odwrotnym przypadku każde działanie może być już w okresie pokoju zaplanowane i uzgodnione

w szeregu różnych wariantach. Zupełnie inaczej przedstawia się pomoc obrony cywilnej na rzecz jednostek wojsk operacyjnych znajdujących się na obszarze kraju.

Pomoc jednostkom wojsk operacyjnych przez siły obrony cywilnej jest planowane w ten sposób, że poszczególne jednostki ratownicze przewiduje się wykorzystywać do tych zadań na obszarach ich działania /w ramach powiatu, województwa/. Jest to jednak możliwe jedynie pod warunkiem, że siły obrony cywilnej nie będą w tym czasie zaangażowane w ratownictwie ludności cywilnej.

Najczęstszym zjawiskiem może być prowadzenie akcji ratowniczej przez jednostki wojsk operacyjnych i siły obrony cywilnej. Będzie to mieć miejsce w wypadku uderzenia na wojska i ich jednoczesnego porażenia ludności cywilnej. Akcja ratownicza w tych warunkach będzie zazwyczaj kierowana przez dowódcę i sztab jednostki wojsk operacyjnych z udziałem przedstawicieli obrony cywilnej. W razie zniszczenia sztabu jednostki kierowaniem akcją ratowniczą powinien zająć się terenowy sztab wojskowy /WSzW, PSzW/ lub przedstawiciel szefa miejscowego ogniwa obrony cywilnej.

Prowadząc akcję ratowniczą w porażonym obiekcie wojskowym należy w pierwszej kolejności udzielić pomocy ludziom, następnie wyprowadzić z rejonu porażenia ocalały sprzęt oraz zabezpieczyć przed zniszczeniem sprzęt uszkodzony. Szczególną uwagę należy zwrócić na rodzaj i specyfikę porażonego obiektu. Chodzi tu głównie o specjalny sprzęt i materiały wojskowe mogące powodować w czasie gaszenia pożarów detonacje, skażenia i tym podobne niebezpieczeństwa dla ludzi. Stąd też celowym jest do poszczególnych jednostek ratowniczych obrony cywilnej pruydzielać odpowiednich fachowców z porażonej jednostki wojskowej. Z chwilą podejścia do rejonu porażenia sztabu przełożonego porażonej jednostki wojskowej, terenowy sztab wojskowy lub przedstawiciel szefa miejscowego ogniwa obrony cywilnej przekazuje kierownictwo akcją danemu sztabowi lub podporządkowują się jemu do czasu

zakończenia akcji ratowniczej. W przypadku porażenia na obszarze kraju samodzielnej lub maszerującej samodzielnie jednostki wojsk operacyjnych kierownictwo terenowego sztabu wojskowego, oprócz zorganizowania i kierowania akcją ratowniczą, powinno pomóc tejże jednostce w nawiązaniu łączności z odpowiednim dowódcą lub sztabem oraz zapewnić jej wszelkie inne świadczenia związane z uporządkowaniem i osiągnięciem gotowości bojowej.

Obrona cywilna w ramach świadczeń na rzecz wojsk organizuje - oprócz doraźnej pomocy medycznej - przyjęcie rannych żołnierzy do szpitali cywilnych.

Równie ważną i wysoce humanitarną kwestią jest identyfikacja i grzebanie poległych żołnierzy. Pomoc w tym zakresie powinna być organizowana przez wojewódzkie i powiatowe sztaby wojskowe. Powinno się przy tym uwzględnić potrzebę ewidencjonowania poległych żołnierzy i przekazywania powiadomień o śmierci i miejscu pogrzebania macierzystej lub nadrzędnej jednostce żołnierza, a nawet bezpośrednio powiadamiać jego rodzinę /jeżeli są ku temu niezbędne dane, jak: adres rodziny lub miejsce zamieszkania kogoś najbliższego/.

Ratownictwu powinien przyświecać jeden główny cel humanitarny - ratowanie życia ludzkiego. Głównym obiektem ratowania jest człowiek i jemu ma być poświęcony cały wspólny wysiłek wojska, sił obrony cywilnej i całego społeczeństwa.

Wspólne działanie sił zbrojnych i obrony cywilnej występuje na co dzień w warunkach życia pokojowego szczególnie w przypadkach klęsk żywiołowych. Przykładem wspólnego działania są akcje przeciwpowodziowe, gdzie żołnierz obrony terytorium kraju i wojsk operacyjnych wspólnie z formacjami samoobrony, a niekiedy i jednostkami zmilitaryzowanymi, stają ramię przy ramieniu do walki o ratowanie życia ludzkiego i wartości materialnych narodu.

Potrzeba ścisłego współdziałania i wzajemnych świadczeń sił zbrojnych i obrony cywilnej staje się koniecznością w warunkach współczesnej wojny. Powinna się ona rozwijać i doskonalić znajdując odbicie zarówno w planach obronnych, jak i w szkoleniu, a także w codziennym życiu społeczeństwa.

Z A K O Ń C Z E N I E

Problemom obrony cywilnej udziela się coraz więcej uwagi. Jest to zdeterminowane coraz większymi możliwościami wzajemnego oddziaływania walczących stron na zaplecze. Potwierdzeniem tego są powszechnie znane i przytaczane we wstępie porównania skutków oddziaływania przeciwników na zaplecze w dwóch ostatnich wojnach światowych, a przede wszystkim ogromny rozwój środków walki zbrojnej, jaki dokonuje się obecnie.

Doświadczenia ostatnich wojen i przewidywane skutki współczesnych środków napadu powietrznego pozwoliły sprecyzować zadania obrony cywilnej. W tym zakresie panuje zgodność we wszystkich państwach, niezależnie od ich przynależności do różnych ugrupowań politycznych i militarnych.

Inaczej jest z rozwiązaniami organizacyjnymi. Nie są one i nie mogą być identyczne we wszystkich państwach. Są one przy tym również różne w państwach naszego obozu, w tym i w państwach będących uczestnikami Układu Warszawskiego. Jest tak - co jest oczywiste - przede wszystkim ze względu na odmienność warunków, w jakich mogą znaleźć się poszczególne kraje w przypadku konfliktu zbrojnego. Chodzi przede wszystkim o różne położenie geograficzne poszczególnych krajów. Jest tak również i ze względu na to, że organy obrony cywilnej były tworzone stosunkowo niedawno, co nie dawało możliwości uwzględniania doświadczeń.

Podkreślamy to dlatego, aby sprawy organizacyjne nie zostały potraktowane przez korzystających z opracowania jako już w pełni rozwiązane. Przyjęte rozwiązania mogą ulegać zmianom, mogą być doskonalone. Właśnie to było powodem, że w opracowaniu sprawom organizacyjnym poświęcono znacznie mniej uwagi niż zagadnieniom związanym z realizacją zadań stojących przed obroną cywilną.

W opracowaniu poza tym pomięte zostały, a ściślej tylko bardzo ogólnie zostały potraktowane sprawy związane z likwidacją

skutków napadów powietrznych, nazywane rehabilitacją. Chodzi o sprawy związane z odbudową zakładów gospodarki narodowej i użyteczności publicznej, w tym przede wszystkim o odbudowę tych obiektów, które są niezbędne w czasie wojny.

Przeznaczenie opracowania - dla potrzeb kadry i słuchaczy Akademii Sztabu Generalnego - narzuciło też odpowiedni wybór zagadnień, które zostały poruszone oraz sposób ich omawiania.

Opracowanie jest pierwszą próbą rozwinięcia i usystematyzowania spraw obrony cywilnej po ukazaniu się Uchwały Rady Ministrów z 18 maja 1973 r. Dlatego też zespół autorski będzie wdzięczny za krytyczne uwagi korzystających z przedstawionego materiału. Przyczynią się one do usunięcia stwierdzonych braków w następnym, poprawionym wydaniu opracowania.

Wydrukowano w 4 egz.

Egz. Nr 1-3 - Biblioteka Szkoleniowa
Egz. Nr 4 - Inspektorat Obrony Cywilnej

Wyk. Zespół oficerów Kat.OTK pod kierownictwem
płk dypl. J.Mroczko
Druk SK
Data 28.12.1973 r.
Nr ks.masz.359/pf.51/OTK/73

76

B I B L I O G R A F I A

1. Chęciński J. płk mgr "Zasady organizacji, formowania oraz możliwości działania zmilitaryzowanych oddziałów wydobycia wody", Sekretariat KOK, W-wa 1970.

2. Chocha B. gen.dyw. "Gdyby jednak doszło do wojny", Polityka nr 18 z 5 maja 1973 roku.

3. Chocha B. gen.dyw. "Obrona terytorium kraju", Wyd.MON, W-wa 1965 r.

4. Ejmont J. gen.bryg. dr med. "Wytyczne formowania i działania oddziałów pierwszej pomocy medycznej", Sekretariat KOK, W-wa 1970.

5. "Encyklopedyczny informator zadań resortu budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych w zakresie obronności kraju /studium operacyjno-gospodarcze/", M.B.iP.M.B. - Dep.Wojskowy, W-wa 1973.

6. "Ewakuacja a życie gospodarcze", tłumaczenie z Civilt Försvar nr 9/4 z 1957 roku.

7. Glaus F. "Obrona cywilna koniecznością", Przegląd Zagraniczny Obrony Cywilnej nr 2/8 z 1965 roku.

8. Konieczny S. "Panika wojenna", Wyd. MON, W-wa 1969.

9. Linkin E. "Krótko o ewakuacji", Przegląd Zagraniczny Obrony Cywilnej nr 2/10 z 1967 roku.

10. Mellergaard H. "Ewakuacja - środek przetrwania", Przegląd Zagraniczny Obrony Cywilnej nr 1 z 1961 roku.

11. Michna W. płk mgr "Zasady organizacji obrony cywilnej w PRL", Przegląd Obrony Terytorialnej nr 4 z 1973 roku.

12. Miksche F.O. "Uwaga broń atomowa", Wyd. MON, W-wa 1958.

13. "Powszechna samoobrona sprawą każdego obywatela", Wyd. MON - IPS, W-wa 1970.

14. Roux M. "La protection", Wyd. Berger Levrault, Paris 1958.

15. Siwicki F. gen.dyw. "Aktualne problemy obronne PRL", Żołnierz Wolności nr 232 z 1973 roku.

16. Stepanajtys L. płk dypl. "O niektórych problemach współczesnej samoobrony społeczeństwa", Myśl Wojskowa nr 1 z 1964 roku.

17. Szuwyrin D. gen.lejtn. "Sistiema Nadiożnaja i effektiwnaja", Wojennyje Znamia nr 10 z 1968 roku.

18. Tuczapski T. gen. dyw. "Obronność - sprawa ogólna", Trybuna Ludu nr 267 z 25.09.1973 roku.

19. Tuczapski T. gen. dyw. "System obronny PRL /Niektóre problemy rozwoju i organizacji/", Myśl Wojskowa nr 10 z 1973 roku.

20. "Tymczasowa instrukcja o organizacji i działaniu systemu powszechnego ostrzegania o zagrożeniu uderzeniami z powietrza, skażeniami lub zakażeniami//województwo - powiat - gromada/", Wyd. MON, W-wa 1969.

21. "Tymczasowe zasady organizacji i prowadzenia akcji ratowniczej w rejonie porażenia bronią jądrową", Inspektorat Powszechnej Samoobrony, W-wa 1973.

22. "Tymczasowe wytyczne w sprawie zasad organizacji i przygotowania terenowych oraz zakładowych oddziałów samoobrony", Wyd. MON, W-wa 1966.

23. "Uchwała KOK z 21.12.1971 r. w sprawie formacji samoobrony".

24. "Uchwała KOK z 24.03.1970 r. w sprawie zasad organizacji jednostek zmilitaryzowanych, ich formowania, wyposażenia, zaopatrywania, szkolenia, podległości i kompetencji".

25. "Uchwała Rady Ministrów z 18.05.1973 r. w sprawie obrony cywilnej", Biuletyn KOK nr 16 - A z 11.06.1973 roku.

26. "Uchwała Rady Ministrów z 18.05.1973 r. w sprawie szkolenia ludności o powszechnej samoobronie", Biuletyn KOK nr 16 - A z 11.06.1973 roku.

27. "Usprawnienie organizacji i techniki likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia oraz odtwarzania zdolności i gotowości bojowej wojsk w strefach porażeń" - Materiały na konferencję naukową SOW i ASG, Zbiór Prac ASG nr 1/55 z 1972 roku.

28. "Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej", Dziennik Ustaw PRL nr 44 z 1967 roku.

29. Wrześniak Z. ppłk dypl. "Organizacja i prowadzenie akcji ratowniczej w rejonie porażenia bronią jądrową", Wyd. ASG,1972.

30. "Vademecum oficera cz. II - Siły i środki obrony terytorium kraju", Wyd. MON, W-wa 1970.

31. Zauska J. płk dypl. mgr "Organizacja, wyposażenie i zasady działania jednostek zmilitaryzowanych działów ochrony i zaopatrzenia ludności", Sekretariat KOK 1970.

32. Zieleniewski Z. gen.dyw. "Aktualne problemy rozwoju systemu obronnego PRL", Przegląd Obrony Terytorialnej nr 4 z 1973 roku.

Załącznik nr 1

MIEJSCE OBRONY CYWILNEJ W OBRONIE PAŃSTWA

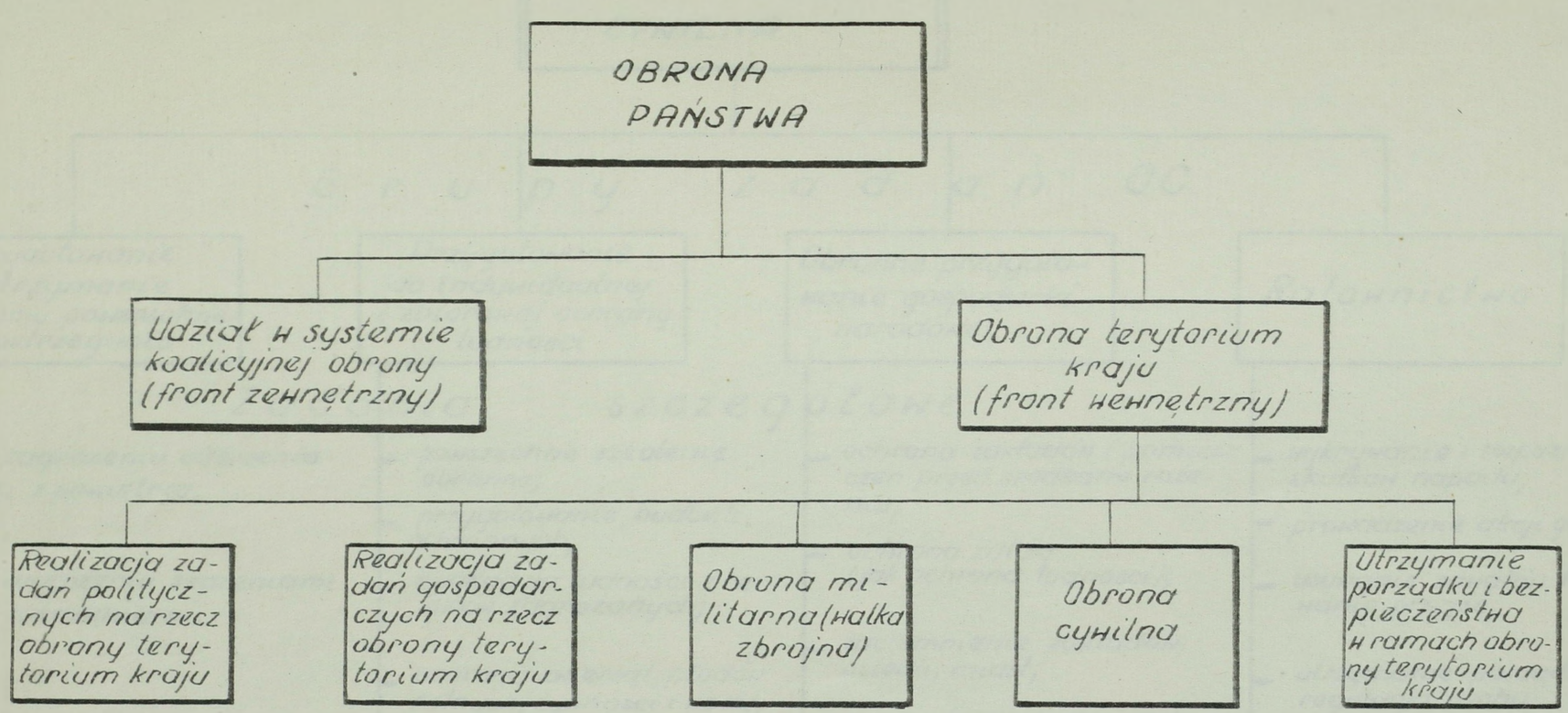

Wyk płk D. Kubajewski

Załącznik nr 2

ZADANIA OBRONY CYWILNEJ

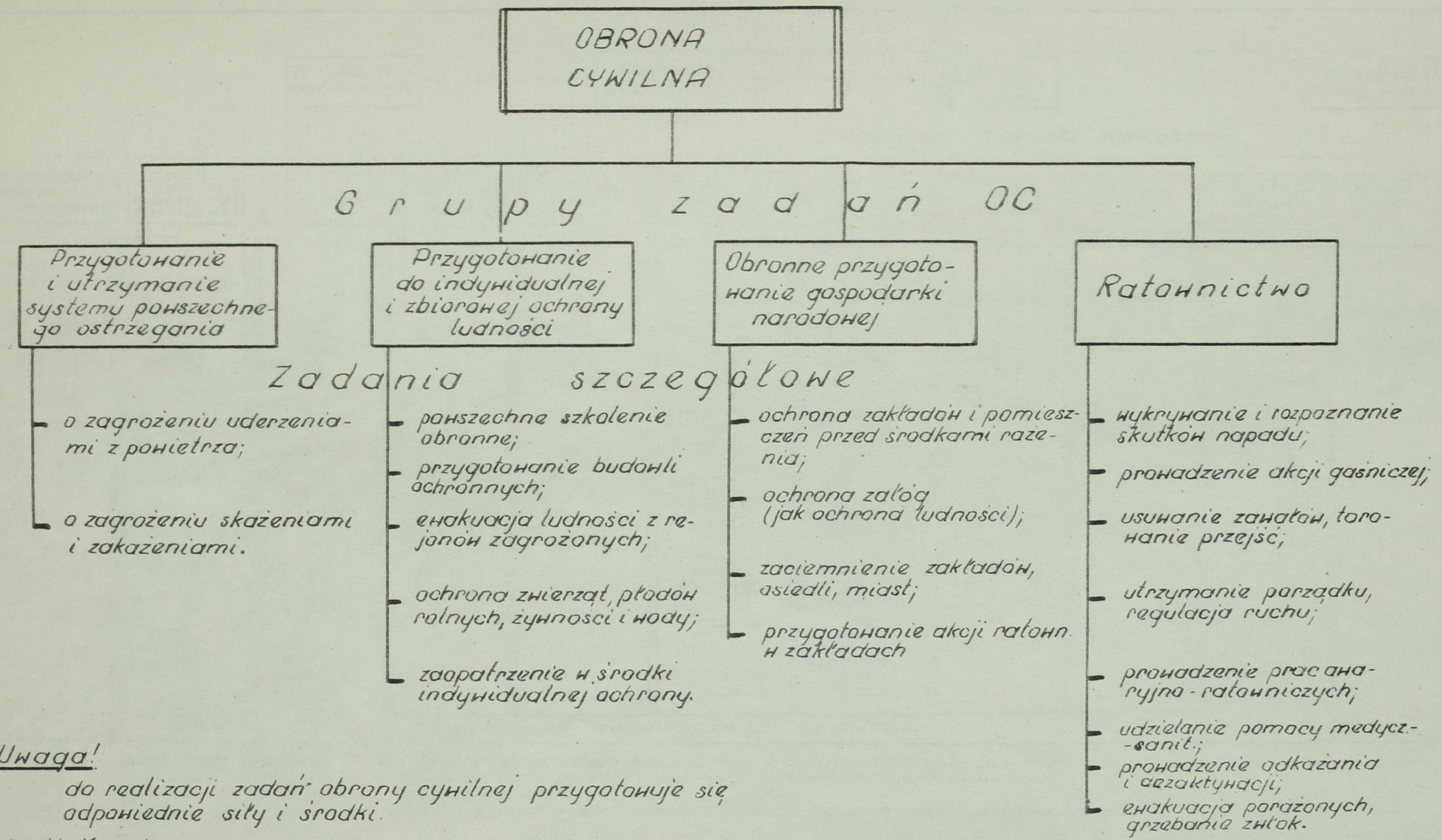

Uwaga!

do realizacji zadań obrony cywilnej przygotowuje się odpowiednie siły i środki.

Wyk. płk Mroczko

Załącznik nr 3

OGÓLNE ZAŁOŻENIA STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ TERENOWYCH I ZAKŁADOWYCH ODDZIAŁÓW SAMOOBRONY

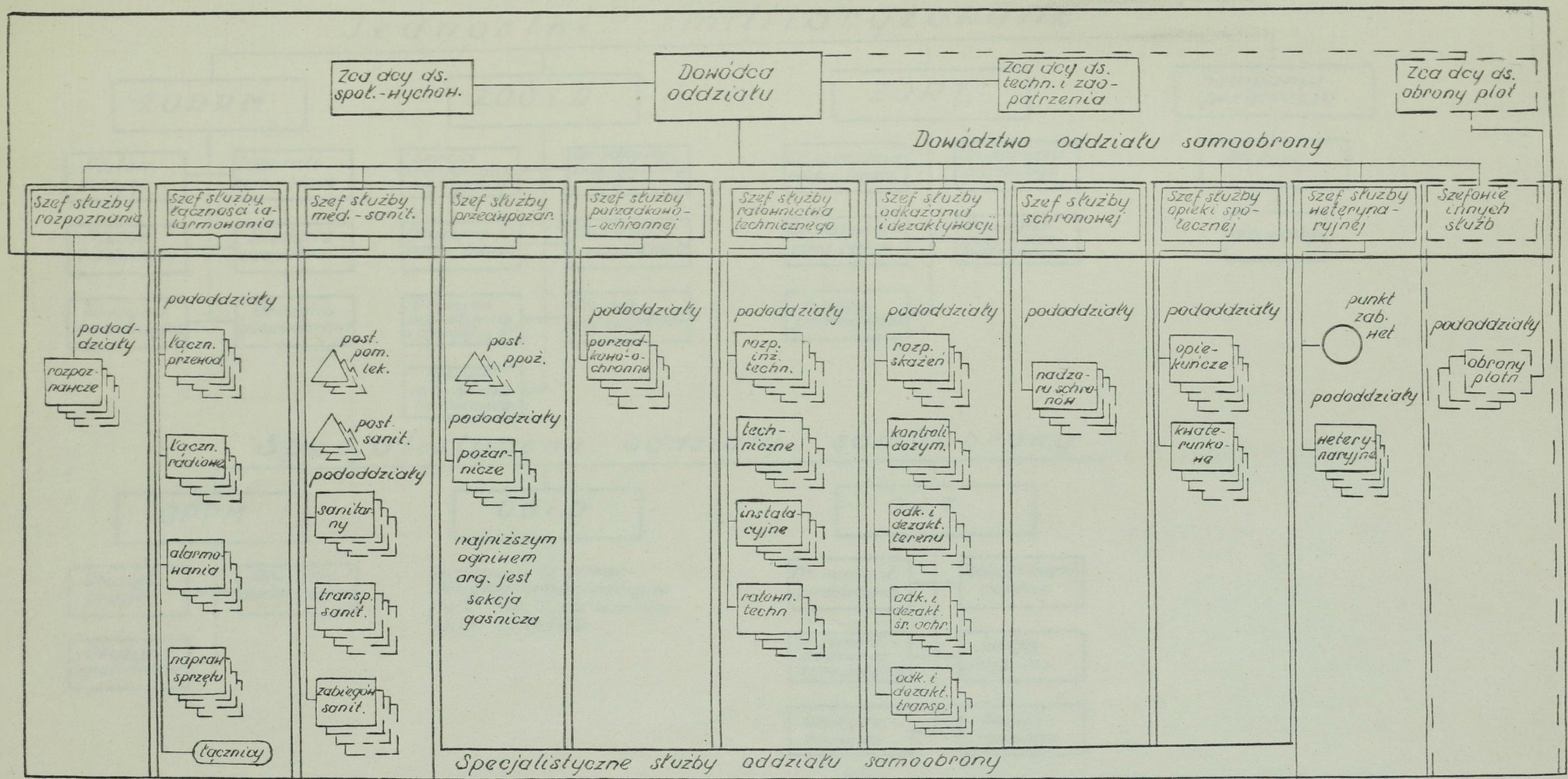

Uwagi: - pododdziały wchodzące w skład poszczególnych służb mogą stanowić plutony, drużyny bądź sekcje.
- ilość służb nie zawsze musi odpowiadać ilości podanej wyżej; zawsze będzie uzależniona od konkretnych potrzeb i możliwości ich zorganizowania.

Podstawa: „Tymczasowe wytyczne w spr. zasad org. i przygotowania terenowych oraz zakładowych oddziałów samoobrony"

Wyk. płk Kubajewski

Załącznik nr 4

OGÓLNE ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE JEDNOSTEK ZMILITARYZOWANYCH I SPECJALISTYCZNYCH ODDZIAŁÓW SAMOOBRONY PRZEZNACZONYCH DO RATOWNICTWA

Jednostki zmilitaryzowane

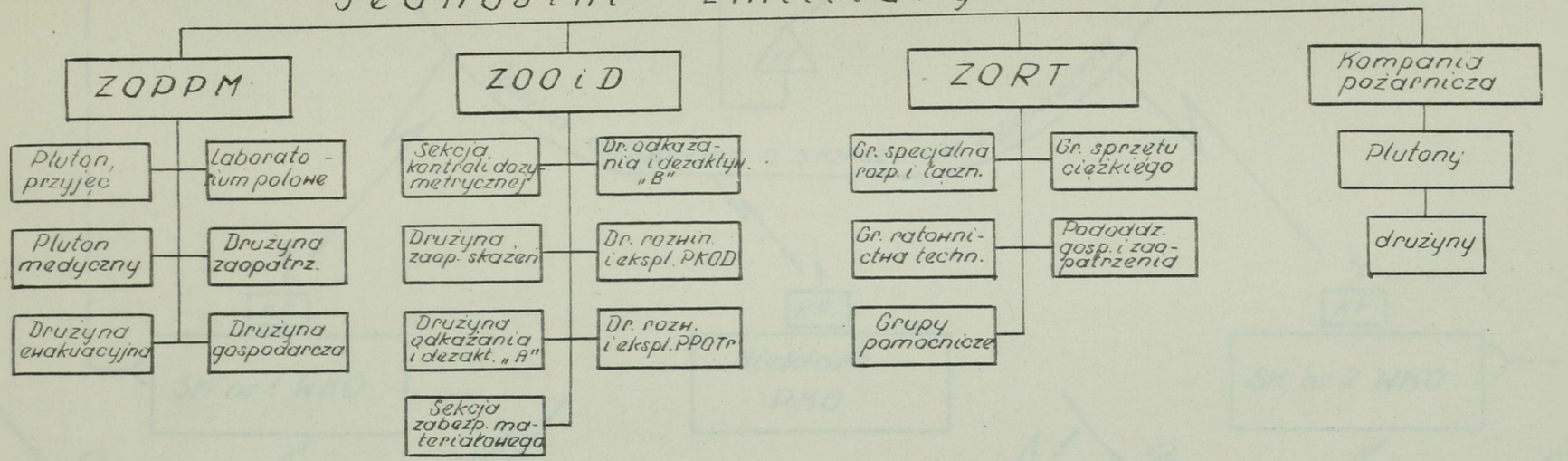

Specjalistyczne oddziały samoobrony

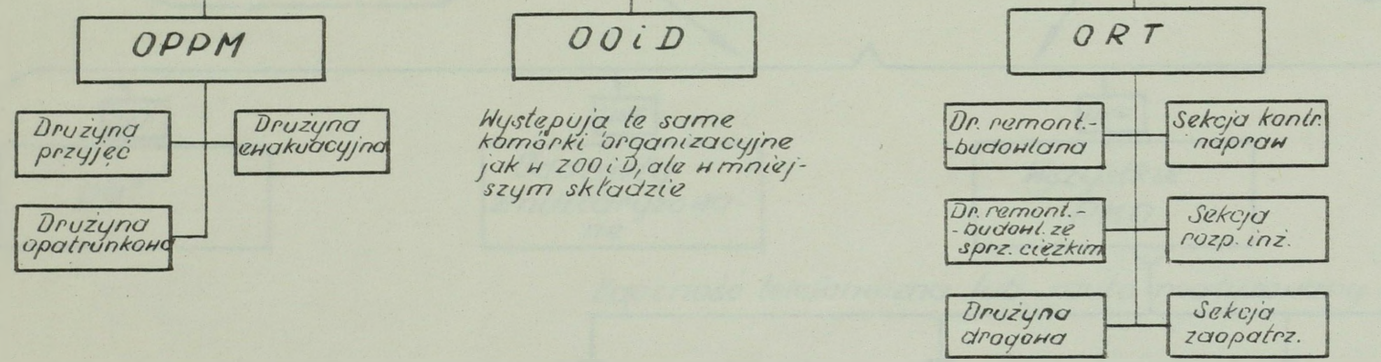

Uwaga:
1. Jednostki zmilitaryzowane występują w odwodach centralnych i wojewódzkich (równorzędnych). Mogą także występować w powiatach rozbiniętych pod względem gospodarczym i o dużym zaludnieniu.
2. Na szczeblu centralnym i w niektórych województwach mogą występować bataliony pożarnicze.
3. Specjalistyczne oddziały samoobrony występują w państwach (miastach) równorzędnych.

Wyk ppłk Wrześniak

SCHEMAT SYSTEMU OSTRZEGANIA I ALARMOWANIA

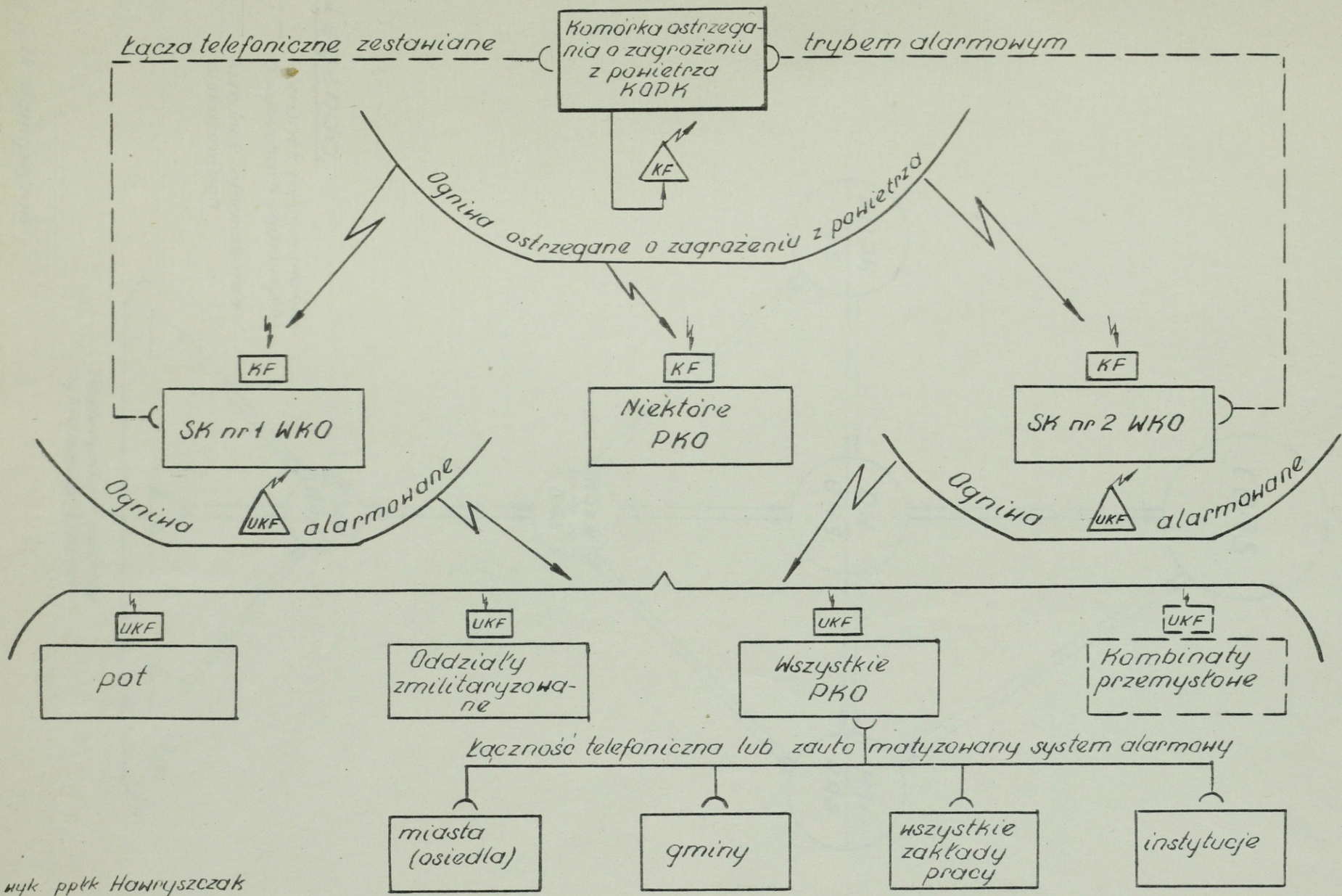

wyk. ppłk Hawryszczak

Załącznik nr 6

SCHEMAT OBIEGU INFORMACJI MIĘDZY OŚRODKAMI ANALIZY SKAŻEŃ

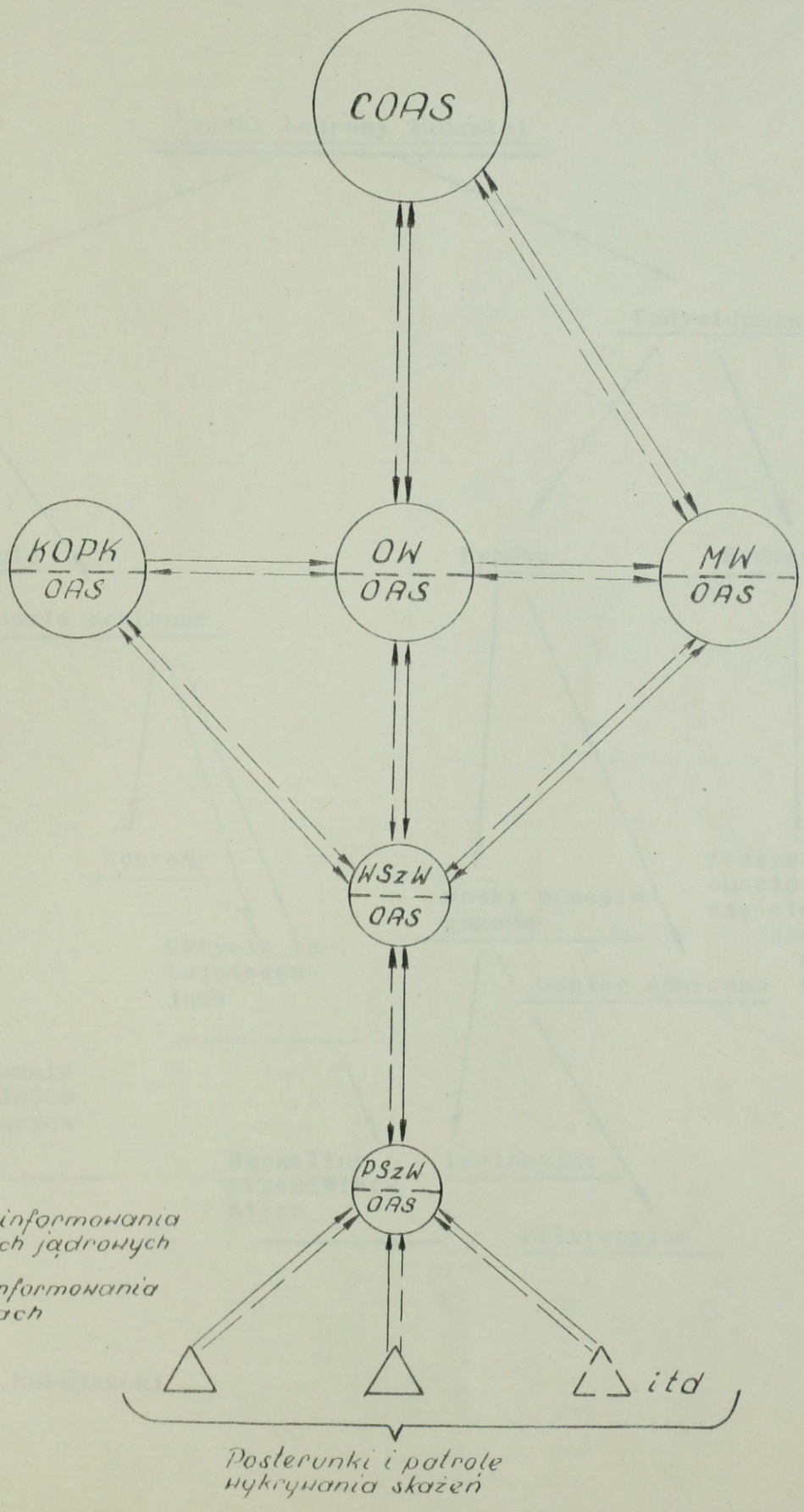

Legenda:

- - - kierunek informowania o wybuchach jądrowych

——— kierunek informowania o skażeniach

Wyk ppłk Hanryszczak

Załącznik nr 7

OGOLNIE PRZYJETY PODZIAŁ ŚRODKOW OCHRONY LUDNOŚCI PRZED SKUTKAMI NAPADU POWIETRZNEGO

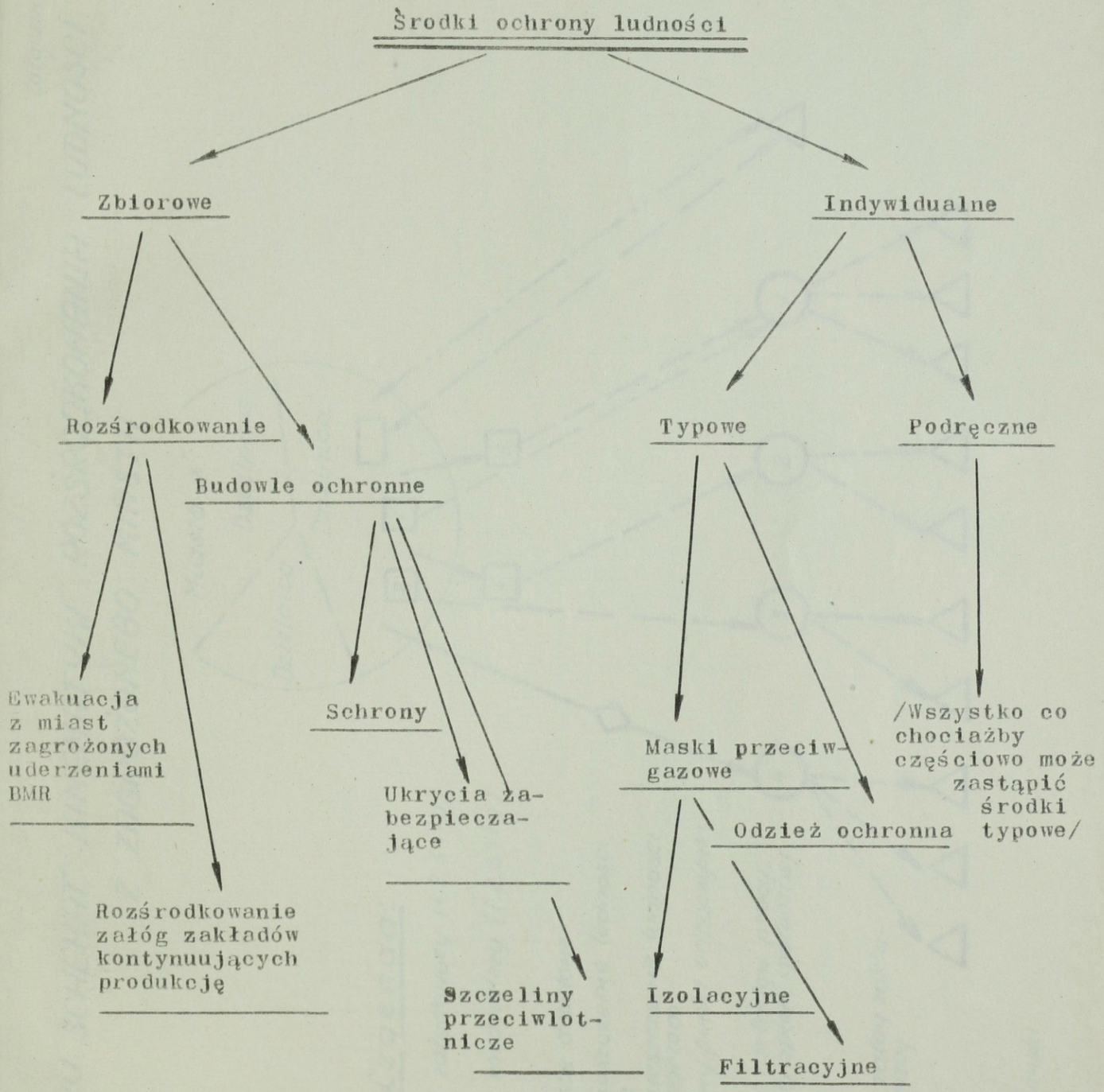

Wykonał : płk.D.Kubajewski

IDEOWY SCHEMAT KINEMATYKI ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI Z ZAGROŻONEGO MIASTA

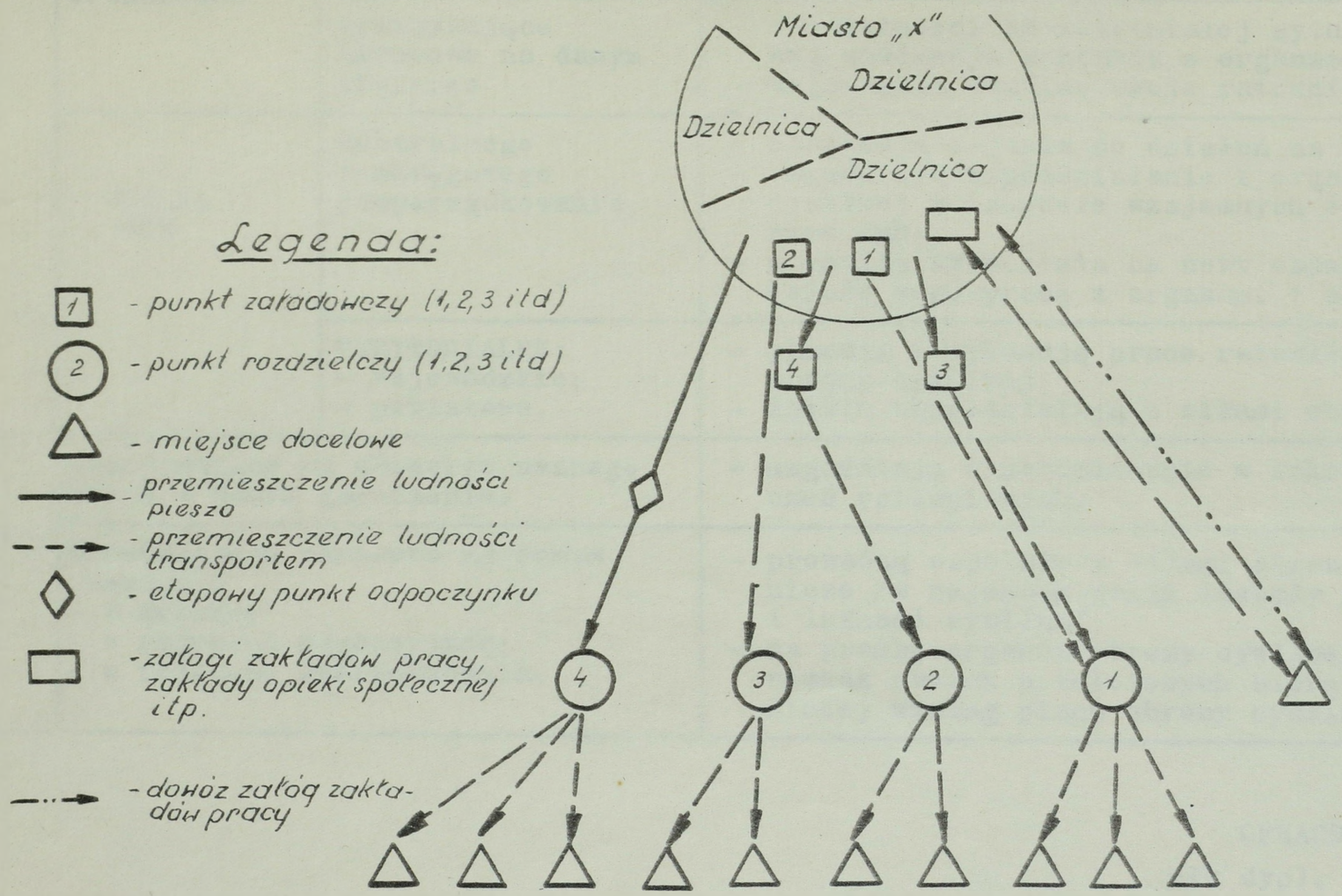

Wyk. płk Lewonowski

Działania sił zbrojnych na rzecz obrony cywilnej

WOJSKA WŁASNE	WOJSKA OPERACYJNE	Stacjonujące w danym garnizonie	- utrzymują stałą współpracę z organami obrony cywilnej; - uzgadniają współdziałanie wojsk z siłami obrony cywilnej w zakresie wspólnych akcji ratowniczych.
		Przebywające okresowo na danym obszarze	- w zależności od zaistniałej sytuacji operacyjno-obronnej nawiązują kontakty z organami obrony cywilnej; - organizują wspólne akcje ratownicze.
	WOJSKA OTK	Centralnego i okręgowego podporządkowania	- otrzymują zadania do działań na rzecz obrony cywilnej; - uzgadniają współdziałanie z organami i siłami obrony cywilnej w zakresie wzajemnych świadczeń w wypadku uderzeń BMR; - z chwilą wkroczenia na nowy obszar nawiązują i utrzymują ścisłą współpracę z organami i siłami obrony cywilnej.
		TERYTORIALNE: - wojewódzkie; - powiatowe.	- planują i wykonują prace ratownicze według zamierzeń obrony cywilnej; - ściśle współdziałają z siłami obrony cywilnej.
WOJSKA SOJUSZNICZE	Stacjonujące na obszarze naszego kraju w danym garnizonie.		- uzgadniają współdziałanie w zakresie wzajemnych świadczeń ratowniczych.
	Przebywające okresowo na danym obszarze: - w marszu; - w rejonach odpoczynków; - w rejonach ześrodkowania.		- prowadzą wspólnie z siłami obrony cywilnej akcje ratownicze /w rejonach gdzie zostały porażone ich wojska i ludność cywilna/; - na prośbę organów obrony cywilnej i za zgodą lub na rozkaz swoich przełożonych biorą udział w akcji ratowniczej według planu obrony cywilnej.

OPRACOWAŁ:

płk dypl. S.WOŁYNIAK

DZIAŁANIA OBRONY CYWILNEJ NA RZECZ SIŁ ZBROJNYCH

Lp	Rodzaj przedsięwzięć organów i sił obrony cywilnej	Wojska OTK		Wojska operacyjne	
		centralnego i okręgowego podporządkowania.	terytorialne	stacjonujące na danym obszarze	przebywające okresowo na danym obszarze.
1	Stała współpraca z dowódcami i sztabami jednostek wojskowych.				
2	Ochrona obiektów ważnych z wojskowego punktu widzenia				
3	Pomoc materiałowa, techniczna i medyczna przegrupowującym się i działającym na danym obszarze wojskowym.				
4	Ostrzeganie o zakażeniach i skażeniach				
5	Prowadzenie wspólnie z wojskami akcji ratowniczych w stałych obiektach wojskowych.				
6	Współdziałanie z dowództwami i sztabami porażonych jednostek w zakresie pomocy im w likwidacji skutków BMR.				
7	Ratownictwo wojsk porażonych BMR				
8	Pomoc w prowadzeniu odkażania i dezaktywacji				
9	Zabezpieczenie uszkodzonego sprzętu pozostawionego przez wojsko.				
10	Pomoc porażonym wojskom w nawiązaniu łączności z przełożonymi dowódcami i sztabami.				

OPRACOWAŁ
płk dypl.S. WOŁYNIAK